

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

I. évfolyam

SZERKESZTI

Kiss József.

47. szám

TARTALOM:

Csáky Albin gróf.

PETELEI ISTVÁN:

A tehénke.

HORVÁTH BOLDIZSAR:

Epigrammák.

SZALAI FRUZINA:

Köd.

JULES CLARETIE:

A companisták.

Bródy Zsigmondról.

MALONYAI DEZSŐ:

Fehér, mint a hó.

Innen-onnan.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 10 frt — kr.

Félévre . . 5 „ — „

Negyedévre 2 „ 50 „

Egyes szám ára 20 kr.

Hornyánszky Viktor
Budapest
Akadémia-utca 4. szám.

Csáky Albin gróf.

A téli idényre A legjobb A téli idényre

karlsbadi czipők

urak, nők és gyermekek részére, minden gondolható minőségben és nagy választékban, úgyszintén posztó-, filz- és nemez czipők. Egyedül kaphatók

Kajári Dezsőnél

Különlegességek mérték után, érdekes és fájóslábakra, továbbá vadász-czipők és vízmentes csizmákban.

Budapest, Dorottya-utca 8.

GERENDAY A. ÉS FIA

ACAD. SZOBRA SZ.

MÁRVÁNYMŰ GYÁRA

BUDAPESTEN

MARIA VALÉRIA UTCZA 2 SZ.

Rajzokkal díjmentesen szolgálunk

Cyári-udvar és műterem.

Molnar utca. 4.

FENNVALL

1848

Takáts Lajos

fűszer-, bor-, thea-, rum- és csemege-üz

Budapest, Hatvani-utca 19.

Legjobban ajánl dúsan felszerelt raktárából nap friss eredeti

Bécsi tormás virslit, párja... —
 Kassai sódar 2 $\frac{1}{2}$ -től feljebb, nagyobb $\frac{1}{2}$...
 Prágai sódar
 Westphali sódar, csont nélküli » » »
 Debreczeni kolbász, bárdal vágott... » » »
 Kolozsvári húsos füstölt szalonna... » » »
 Debreczeni paprikás, füstölt és fehér szalonna... » » »
 Comachio angolna, 1 $\frac{1}{2}$ doboz páczlében, kiválogatott közép darab halakkal... » » »
 Kelettengeri páczolt hering (Ostsee Hering) $\frac{1}{2}$ kilós dobozban — .80, 1 $\frac{1}{2}$ dobozban... » » »
 Hollandi hering, teljes, drbja... » » »
 Scotiai » ikrás és teljes, drbja... » » »
 Elbai nagyszemű Caviar $\frac{1}{2}$ -ja... » » »
 Onchovics Christianiai $\frac{1}{4}$ hordó 1.50, $\frac{1}{2}$ hordó 2.50, $\frac{1}{2}$ hordó 4. —. Üvegekben 40—50 drb tartalom... » » »
 Martel-Cognac 3.*** $\frac{7}{10}$ literes üveg... » » »
 » » » 12 üveget tartalmazó eredeti láda vételnél, üvege... » » »
 Sicard-féle finn Champagne Cognac $\frac{7}{10}$ literes üvegenként 5.20., 3.80. és 3.20.
 Benedictini, eredeti. $\frac{1}{2}$ üveg 5.50., $\frac{1}{2}$ üveg... » » »
 Angol theasütemények, Peck Prean és Társa angol czégtől. Mindennemű saison-sajtok.

Vidéki megrendelést pontosan teljesít.

Holkeress a legjobb

POUDERT

Kérjünk

Müller J. L.

féle

„Blaha Serail poudert

BLAHA LUIZA (báró Splényiné) színművésznő legvenczebb arczizsora. Valamennyi arczpor legjelesebbje nappalra, mint estére. tekintélyek által megvizsgávan, vegytisztának és tökéletesen ártalmatlan találtatott. — Mint pipere-czikk nélkülözhetlen, az arczbó a leggyöngédebb fehérséget, ifjúkori üdéséget, szépséget rózsapírt kölcsönöz.

Egy doboz ára 60 kr., nagyobb 1 frt.

Crème Pompadour

Az illatászat terén jelentékeny párisi kitünőségekkel való összehasonlításom folytán sikerült a világhírű és fölötte hatásos „Crème Pompadour“-t egész eredeti tisztaságában és erejében előhoznom. Ez azon szer, melylyel a hírneves Pompadour asszony még koráig fenn tudta tartani csodaszépségét, anélkül, hogy egészségeinek ártott volna; azért nem mulasztatom el a t. h. világnak azt a leghathatósabban ajánlani. E kitűnő szer felülmul minden eddigi nemű gyártmányt. „Crème Pompadour“ este és reggel alkalmaztatik, arczot és kezet bedörzsölve; egy kissé behinteni a „Poudre de Serail“-jal.

Egy tégely ára 1 frt 60 kr.

Kapható a készítőnél

MÜLLER J. L.

illatszerész és piperezsappan gyári raktárában, Budapest, Koronahereczeg-utca 2. szám.

Dús választék rendkívül kitűnő fog-, köröm-, haj- és ruhakiből, fésűk, kausuk, szarv. elefántesont és békateknőből. Mindennemű tükrök, köröm-ollók, szivacsok, továbbá hölgyek különös figyelmébe ajánlom a folyton legdivatosabb hajtáberendezett dúsaszték raktáramat. Külföldi gyártmányok illatszerárak olcsóbbak mint bárhol.

A vidéken valamennyi hírneves gyógyszerész és kereskedőnél. Óvakodjunk a hamisításoktól s határozottan csak Müller J. L.-féle „Blaha Serail Poudert“-t kérjünk, mely a budapesti országos kiállításán a legnagyobb kitüntetésben részesült.

Szerkesztőség:

BUDAPEST

VIII., József-körút 44. szám.

Kéziratok vissza nem adatnak.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Fél évre » 5.—

Negyedévre » 2.50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Kiadóhivatal:

BUDAPEST

V., Akadémia-utca 4. szám.

Hirdetéseket

lapunk számára elfogadják:

az összes budapesti hirdetési irodák;

Németországban kizárólag

Steiner Adolf hirdetési irodája,

BERLIN és HAMBURG.

Budapest, november 23.

Csáky Albin gróf.

I.

Mikor elfoglalta két év előtt a boldogult Tréfort örökét, nem sokan ismerték őt se a parlamenti körökben, se künn az országban. Megállapodott korú képviselők úgy emlékeznek rá, mint deli halványszőke ifjúra, kit hajdanában gyakran láttak a múzeumépület s a képviselőház között, a főrendek jegyzői attilájába begombolkozva, hivatalos fringijával fölfegyverkezve jönni-menni: ő vitte át a tisztelt háznak a méltóságos ház üzeneteit egy-egy jegyzőkönyvi kivonat kíséretében.

E dologban olykor Nyáry Jenő báró váltotta fel. De Eötvös Károlyra hivatkozom, kinek szenvedélye a visszaemlékezés, hogy az archaeologus bárót palóczos kiejtése miatt többnyire derűtség fogadta a szertartásos átnyújtási formula elmondásakor. Ellenben a halványszőke grófot mindig megéljeneztek, a hányszor elegáns könnyedséggel elrebegte, hogy: «Méltóságos elnök úr, tisztelt képviselőház! Van szerencsém a Biledulgeridiával kötött állategészségügyi és postai szerződésről szóló törvényjavaslatnak a méltóságos főrendek által történt módosítását a mellékletekkel s jegyzőkönyvi kivonattal alkotmányos hozzájárulás végett tiszteletteljesen átnyújtani.» Szólt és kecsesen meghajtván magát, egyik padba vonult vissza, hol az öregek gratuláltak neki, hogy mondókáját oly szépen előadta és se kiejtési, se folytonossági hibát nem követett el. Hogy valaha minister legyen belőle és pedig abból a fajtaból, mely kiforgatja ezt az országot még a sarkaiból is — azt nem sejtette senki.

A szepesiek nagyon kedvelték, mert jó főispánjuk volt. Nemcsak rendet tudott tartani, hanem nagyuri házat is, mely központja lett a megye szellemi közéletének, indítója a magyarság terjesztésének s akárhány kulturális mozgalomnak. De az ország még a szepességénél is jobban csodálkozott, hogy ezt a jó főispánt elviszik hatásköréből, melyet kitünően tölt be s megteszik tegnapról mára vallás- és közoktatási miniszternek. A tanügy nem vármegye, — mondták a tanári kar pedansai. Ismét egy dilettans mágnás jön szakminiszternek, — zengtek a sajtóban. Tizenhárom próbás ultramontán az, — keseregtek az autonom felekezetek.

A legtöbb azzal vigasztalódott, hogy az új minister úgyse csinálhat semmi nagyobb bajt. Tréfort 17 esztendőn át annyit épített, hogy utódának nem maradt más tenni valója; az organikus törvények is készen vannak

mind, pénze a tárczának pedig oly kevés, hogy azzal valami újat kezdeni akkor se lehetne, ha az új miniszternek véletlenül eszméi volnának. Csáky gróftól mindössze azt várták, hogy nagyobb rangra előlépett főispánja lesz az egyházi és iskolaügyeknek, ki a státust békén fogja adminisztrálni, mindent kerékvágásában hágy.

S ennek ép az ellenkezője történt. Sima diplomát, száraz bürokratát néztek ki itt meg ott az egykori halványszőke ifjúból. Hogy e csontos arcban erős akarat lakozzék s e hideg, merev szemek egy harcziás lélek szemei, mely el van szánva kiküzdeni, a mit egyszer jónak föltett magában s nem nézi, hogy a küzdelemben sebeket is kaphat, ezt nem nézték ki belőle.

Hja, húsz esztendőn át abból állt nálunk a kormányzás művészete, hogy mindent simán, csínyján végeztek s az irányadó legfőbb gond az volt, hogy ne legyen semmiből zaj; s így ne legyen semmiből baj. Nagy tapogatózás előzött meg minden tevékenységet, nehogy a mozgás valamely érzékeny félnek kényelmetlenséget okozzon s panaszra adjon okot. Ha felszisszenést hallottak, siettek tágitni, mentegetőzni, sőt nem egyszer be is szüntették a tevékenységet. A vezérpolitikusok csupa diplomata-művészek voltak, s minden elhatározásuk merő compromissumból állt, cselekvésük pedig féleredményekre vezetett. Azt a czélt elérték, hogy a vizeken mély csend és nyugalom honolt, egyetlen hullámfodor nem zavarta a viztükröt sehol s a hol egy kis mozgás támadt volna, az aggodó hatalom azt menten megállította, a hullámozást elsimította. Jó lábon igyekezett a kormány állni minden tényezővel s működése csupa aggaszkodás volt, nehogy ma az udvarnál, holnap a papságnál, aztán a hadseregnek, majd a felekezeteknek, casinónál, bankároknál, helyi di-nastáknál s a különböző klikkeknek, megzavarja az ő idillikus viszonyát. A vizek tehát álltak és poshadni kezdtek.

Most más a kormányzási principium. A kormányférfiak tele vannak kezdeményező eszmékkal, hozzávaló elszántsággal s az érte küzdés bátorságával. S épen Csáky grófnak jutott, hogy az előbbi aera által félénken kerülgedett «kényes kérdésekbe» legmélyebben markoljon be.

Az ország ki nem fogy a csodálkozásból. Annyira elszoktunk a kormányzási actióktól s úgy beleéltük már magunkat abba az álló vízbe, hol még a halak is alva uszkálnak, hogy indignálódva zúdul fel most e halak sokadalma a vakmerő miniszter ellen, ki a vizeket a poshadásban megháborgatja, hullámozásba hozza. Az ébredő halak csodálkoznak ez új életen: nini, történik valami.

Eleinte azt mondták Csákyról, hogy szerencsétlen kezű minister, mert a mihez hozzányúl, abból controversia, vita, mozgalom, szóval baj lesz. A német nyelv dolgában kiadott rendeletét elnevezték germanisátiónak, a görög nyelvről szóló novelláját barbarismusnak, a budai internátus felállítását ultramontanizmusnak, végre most az elkeresztelési rendeletet szabadkőmivességgnek. Minden cselekedetével — mondák — ellenségeket szerez magának. Mennyivel bölcsőbb volt az a másik aera, mely mindenkiel tartott, minden összeütközés elől kitért s alatta nem is történt semmi.

De már kezd az ország hozzá szokni a fordulathoz s belátni, hogy az élet, mely e névre érdemes, küzdelemből áll. Csáky gróf akaratereje és férfias bátorsága jobban imponálhat, mint elődeink ideges aggaszkodása s hosszúlétű tengődése.

A kiket meglep a csöndes, nyugodt megjelenésű, zárkózott külsejű, szelid modorú férfiú ez erőteljes temperamentuma, azokat felvilágosíthatja a Rákóczi-korban élő s közénk csak ebédelni járó Thaly Kálmán, hogy Csáky gróf egyik őse a legvitézesebb s legelszántabb, megalkudni soha nem képes, egyéniségéhez sűrű következetes *kurucz* generális: Csáky Mihály volt.

Az utód a katonai pályától messze jár, hivatása a legbékésebb célokat szolgálja, neve: Albin, a legszelidebb, a minő csak férfinevek közt a kalendáriumban található, de a temperamentum őseire vall, férfias bátorságában s erélyében az ősi *kurucz* vér nyilatkozik meg.

II.

Hány «laudator temporis acti» siratta már el hazánkban a liberalismust az utolsó évek folyamán! Hányan bizonyították be, hogy ez a nemes és alkotó erejű politikai irány «névben él csak s többé nincs jelen»!

A siratók tétele így hangzott: a Deák-párt neve nem volt liberális, de a politikai iránya liberális volt; viszont a Tisza-párt neve liberális, de az iránya nem az.

És ebben a tételben van valami látszólagos igazság.

Kétségtelen, hogy a Deák-párt idejében még sokkal szebb hangú emberek ajkán sokkal szebben csöngöttek a liberális jelszavak, mint csöngöttek azután, Tisza tizenötéves kormányzata alatt. De a liberalizmus hanyatlása volt ez? Nem.

Csak a szép hangú emberek és a szépen csengő jelszavak koptak el. A temperamentumos szónok-vezérek egész sora helyett egyetlenegyhalk szavú, józan, pathos nélkül, konokul erős, abszolút akaratú vezér állt az ország élére. Szívós munka és mérges harc volt az eleme. Nem szeretett érzelegni. Vezetni, uralkodni akart és tudott, elragadni, gyönyörködtetni esze ágában sem volt. A szabadelvűség annyira természetes és magától értetendő dolog volt az ő szemében, hogy ő azt parádénak nem is tartotta, nem is használta. Mindennapi zubbonyává, nevezetével tette a pártjának, a helyett, hogy elzárta volna ünneplőnek a tulipános ládába.

S mert a múlt őszinte siratói mindennap látták a liberalizmust, azt hitték, hogy nem látják soha.

Sőt még egyet bátran megengedhetünk nekik. Azt, hogy a deákparti vezérekben több volt a liberálisból mint a politikusból; a Tisza-aera egyetlen vezérében pedig a politikus volt túlnyomó a liberális bölcsész felett.

Igy történt, hogy a mint Tisza a vezérségtől visszalép, aeraja azonban megmarad, — azonnal élesen tűnnek szembe ennek az aeraának liberalis vonásai.

És tán jól is van ez így. Tán igaz, hogy *nem elég liberálisnak lenni, hanem liberálisnak is kell látszani*. Tán nincs is abban sajnálni való, ha három lustrum után, mely alatt a lelkes frázis, az emelkedett hanghordozás, a szindus idealizmus, a felette praktikussá vált kormányzó politika teréről ridegen száműzve volt, — ismét visszatérnek s ismét fölvetetnek a liberalizmus harcászai sorába ezek a kedves és tetszetős száműzöttek.

Ma a kormánynak olyan határozottan *liberalis* színe és jellege van, akár egy Beksics-féle vezércikknek. A kik a liberalizmust el-siratták, most visszavonhatják siralmaikat, s ha úgy tetszik nekik, azt is mondhatják, hogy a leányzó nem halt meg, csak aludt.

Hanem a legérdekesebb a kormány ezen határozott liberális színében és jellegében az, hogy nem a kitűnő plebejus *Wekerle*, nem a liberalizmus megmentője gyanánt a közelmúltban még körülrajongott *Szilágyi Dezső* és nem a modern idők egyik legkiválóbb munkabajnoka, a nagyerejű trencsényi kisnemes *Baross* adja meg a kormánynak ezt a határozott színt és jelleget, hanem a katolikus arisztokrata: *Csáky Albin* gróf.

Nincs az utolsó politikai aera teremtményei között egyetlenegy sem, a ki úgy *«bevált»* volna, mint ez a nemes gróf. És nincs ma a ministerek között egy sem, a ki, mint *politikus*, annyit jelentene, a mennyit collégájuk: a cultusminister.

Rövid ministeri pályája csupa epochából áll. Minduntalan egy-egy nagy harc közepén látjuk forogni sisaktollát. De a harcok, melyeket eddig idézett fel és küzdött végig, inkább csak ressortja egyes nagy kérdései körül folytak. Ezekben nem világosodhatott ki politikai egyénisége. Ezekben egy kis rosszakarattal teljesen félre is lehetett őt ismerni s rá lehetett fogni, hogy gőgös arisztokrata, ultramontán és germanisátor. Az első *politikai* harczát csak most vívja s ma már ő e hazában a liberalizmus vezérjelöltje.

És hogyan vívja ezt a harczot?

Épen úgy, mint korábbi harczait. Őt minden csatájában meglepő, csodálatos, szokatlan mértékben jellemzi: az *őszinteség*, a *bátorság* és a *becsületesség*, *rendületlen bátorság* az ügyhöz, a melyért harczba megy.

Ez igen nevezetes és igen ritka dolog egy politikusnál. Semmi hadi csel, semmi taktika, semmi alku!... Furcsa! Egy minister, a kiben egy szemernyi sincs *Machiavelliből*. És mégis okos ember. Hogyan van ez? Tán hibája, hogy ilyen? Nem az. Ezzel a feltétlen politikai becsületességgel győzött immár három nehéz kérdésben, melyekben tán nem is volt igaza. Ezzel a feltétlen politikai becsületességgel elérte, hogy a legnagyobb népszerűtlenség után alig egy évvel, a legkomolyabb és legmegbecsültni valóbb népszerűség veszi körül. Egy ember, a ki bizalmat költ és rég elfeledett remények és ideálok *«égi tüneményeit»* varázsolja a nemzet elé s a kiért mindenki tűzbe merné tenni a kezét, hogy pillanatnyi eszeskedésből sem lesz hűtlen ahhoz, a mit ügyévé tett, — nem okos ember-e, nem a legjobb politikus-e?

Minden eszeskedés, agyafurtság csekély dolog még a politikában is, a becsületességhez képest.

A becsület és a bölcsesség superlativusai fedik egymást.

Ne sirjatok liberalizmus siratói, ne emlegessétek örökké a régi legendás hősöket. Tekintsetek a nemes és alkotó erejű politikai irány új bajnokára.

Ez az a férfi, a ki a szabadelvűséget cserben hagyni nem fogja. S ha ő lesz a liberálisok vezére, sok nagy, halogatott, kerülgetett kérdést eldöntenek vagy jobbra, vagy balra.

Mert ő nemcsak hű, — de: bátor is.

K ö d.

Én.

Felöltözött a táj fehérré,
 Dér váltá fel a harmatot,
 A ménta pelyhes levelére
 Csillámló, fényes gyöngy fagyott.
 Menjünk Kárlin, menjünk sietve,
 A hegyre jöjjön fel velem,
 A köd az erdő is belepte
 E hűvös őszi reggelen.

Ő.

Sétálni most, ez kéne épen!
 Zúzos, ködlepte fák alatt,
 Cziczám ábrándos kis fejében
 Teremhet ilyen gondolat.
 Felöltözött a táj fehérré,
 Menjek és nézzem meg tehát,
 Adjon szívem, — ez többet érne —
 Egy csésze párolgó theát.

Én.

Ködös homályba vész a távol,
 Ködös a völgy és álmatag,
 Mily szép e könnyű, lenge fátyol,
 E hőszi, bűvös áradat.
 A nyári lángoló meleggél
 E hideg virradat felér,
 Aranyat ad a kora reggel,
 Hamvas ezüstöt ad a dér!

Ő.

Ne álmodozzék folyton, édes,
 Vegye a való életet,
 A dér fagyos, a köd veszélyes,
 Azt elfogadni nem lehet.
 A síkös hegytetőt bejárva,
 Míg hűvös, nedves künn a lég,
 Megjön a csúsz, a láz, a nátha,
 Jobb lesz itt benn maradni még.

Én.

Jó, hát maradjon, soh'se lássa
 Mily szép ez őszi virradat,
 Ne tudja, milyen halk varázsa,
 Mint bűvöl, átfon, elragad,
 Am én megyek, ködös világom
 Lebegő, könnyű fátyla főd,
 Mint egy homályos, édes álom,
 Gyöngéden elborít a köd.

Szalay Fruzina.

A t e h é n k e.

Irta:

PETELEI ISTVÁN.

Pál miben sem szűkölködött, csak egy tehénkének látta hiját. Volt felesége, kis házikójuk a fűzes lapályon kerttel, becsülete, erős két keze. Látszott, hogy sokra tudná vinni, ha egy tehenet is szerezhetne. A tehén egy valóságos kamara, a miből soha se fogy ki a kenyér.

Ezért egy nap fölkerelkedett Ankával, a feleségével és nekiindult a városnak, hogy szolgálatba álljon. Bárha soha se volt sokáig távol a falujától, még se sohajtott utána. Erélye volt. Bátran vágott a világnak.

Minthogy igen jó formájú, izmos ficzko volt, hamar akadt helye. Mindent igen szépnek talált s nem kételkedett a jó sikerben.

Esténként összebújtak Ankával a konyhakemencze előtt és így szóltak: «Mi lesz mához esztendőre?» A kis házikóra gondoltak és a tehénre az ölben.

Vasárnap délután ünneplőbe öltözködtek és kimentek kézenfogva szétnézni a városon.

— Mit csinálnál — kérdezte Anka, — ha a tied volna ez a sok ház?

Akkor egy igen módos leányzó jött velök szembe. Kis téli posztókabátkát viselt, topánkát és köntöst. Utat adtak neki, azonban az úri leány megállott és így köszöntötte őket:

— Aláz'szolgája Pál, te Anka, hát még se ismertek? Falujokbeli leány volt, a vinczellér Esztije.

Anka összecsapta a kezét.

— No nézze az ember, egész kisasszony lettél Eszti — s meg akarta ölelni.

A leány visszalépett s így szólt Pálhoz:

— Mind jól vannak odahaza? Hát az apám? Él-e még Sándor, a szeretőm? A felesége magának Anka? Mi? Itt laknak? Én a szomszédban lakom. Meg akar látogatni, Pál? Mi?

S azzal, a feleletekre nem lévén kíváncsi, rá se nézett Ankára, hanem csak Pálnak köszönt kurtán s tovább ment.

Anka igen felboszankodott. Pál utána nézett a darázsderékű leánynak s azt mondta:

— Ha az enyimek lennének e házak, Anka, egy ilyen fersinget vennék neked is és egy topánkát gombokkal.

Ankának ez rosszul esett.

— Hát a tehénke? — kérdezte és azután elszótlanodtak. Egyikök se látott sokat a városból.

Másnap még egyszer ráemlékeztek mind a ketten Esztire, mikor Pál reggel így szólt az asszonyhoz:

— Ne járj meztláb és ne énekelj hangosan, az nem illik itt a városban.

De azután elfelejtették mind a ketten az egész dolgot.

Mert a Marosmentéről valók voltak, abból a jókedvű, könnyűvérű fajból, a melyik hamar örvend, hamar búsul, hamar énekel, hamar sír, de az indulatok csak úgy átsuhannak a lelkén, mint rét felett a szél. Kissé facsarosak, mint a bekecs kanyargó útjai; kissé ábrándozók, mint a szovátkai mély tavak, kissé titkolódzók, mint őserdők a görgényi havasokon, de derültek, mint hegyeik csúcsai a reggeli napfényben.

Anka gyenge kicsi asszonyka volt, gesztenyeszin hajjal s olyan szürkés aczélkék szemekkel, mint a szita-kötő szárnyának a színe. Pál sugár, szálás legény. Új házások voltak, tetszettek egymásnak. A kis ház odahaza az istállóval az Ankáé volt, a tehénkét Pál szerzi meg bele.

Tavasza már csinos kis summájuk volt összegyűlve. Az asszonyka nagy terveket szőtt.

— A házat is újból fedetjük és ha a borju felnő, két tehene lehet az embernek. Azon jár az ember a malomba.

Pál mit se felelt. Ő az asszony kurta lajbiját nézte, melynek az alján kilátszik az inge és fején a visetes keszkenőt. Nem tetszett neki. A csizma se tetszett lábán és segesvári szőttös fersingje sem. Otthon az efélet meg se látja az ember, de a városon ez másképp van.

És a mint jobban kimelegedik az idő s a városi leányok leteszik kávészin nagy keszkenőiket és hajukat feltűzik csonttűkkel; a mint módosan köszöntik a legényt, kezüket a kezébe tévén, míg virágos köntösük csak úgy suhog utánuk — csak mind jobban látja az ember, ha a felesége szegényes és együgyű. Minden kopott rajta, csak a kedve nem. Azonban a nőtái is azok az elnyujtott, bús, szintelen, hazulról való dalok; lassúk és egyformák, mint a lepegő Maros suhanása.

Egy szép reggel (az eprek már virágzottak és borostyánillattal volt tele a kert) Pált csengő leányhang hívta a korláthoz.

— Csak félsz te tőlem, Pali — szólott át a csinos Eszti.

— Szép jó reggelt. Tőled félnék?

— Hát a szememtől. Ne szégyeld. Hiszen úgy szaladsz előlem, mint a puskagolyó.

— Soha se képzeld.

— Ne tagadd, hiszen futottál te is utánam odahaza s agyarkodtál a szeretőmre. Félsz te tőlem most is. Hát búsul-e utánam a Sándor? Irigyelnél most is tőle? Nem adnál egy pár borostyánt?

— Egy csókért mért ne!

— Drága lenne, testvér. S hát a feleséged? Szép kicsi asszonyt kaptál...

És kacagott. Ez a kacagás úgy megütötte Pált, mintha nyers mogyoróvesszőt vágta volna hozzá. Valaki kiáltott Eszti után s arra elszaladt. Pedig szeretett volna mondani neki egy szót Pál. Tán a felesége védelmében. Valami élest, bántót mindenesetre. Az Anka szelídsége, jósága mind egyszerre az eszébe jutott. Hanem az Eszti szeme ragyogóbb. Ég, mint a csillag... És milyen fehér a bőre... Rossz fehérség, gonosz az indulata...

S a míg dolgozott, félszettel mindig a korlátot nézte, ha nem tér-e vissza még egy szóra. De nem tért vissza.

— Gondod van-e Pál? — kérdezte egyszer Anka — hogy úgy elszótalanodtál? Nem is azzal a szemekkel nézel reám, a mivel eddig. Ha kérdezek, nem felelsz, ha melléd ülök, elfordulsz. Hibáztam valamit? Vagy valaki bántott?

— Nem engem — felelte lustán és eltolta az asszonyt maga mellől. Hanem szeretnék haza menni. Meguntam a szolgálatot. Hát te?

Valami névtelen nyughatatlanság zaklatta Pált, a mi elől szeretett volna elmenekülni. Végigmérte az asszonyt. Nem tetszett neki. Olyan kopott és lágy, mint a téltől megviselt veréb. És nem tetszik neki az sem, hogy ő reggelenként s alkonyatkor olyan mohón vágyik le a kert végébe, a honnan a kaczkai leány szól hozzá. Odahaza dolgoztak az egész nap s este nagyokat hallgattak. Az asszony font és énekelt. Vasárnap táncoltak és hétfőn újra kezdték a munkát. Nyáron kimentek kaszálni a szakadátba. Egy sátor alatt lakott a fél falu s esténként elfogták a vén mesemondót az úton. Ez soha se tűnődött és soha se félt Pál szemétől...

— De hát ne hagyd el úgy magadat — riadt rá komoran. — Az ember szégyel veled megindulni. Ez a sok rongy rajtad s a lábodat húzod magad után a csizmában.

— Ugy-e? — gondolta Anka és mindjárt kitalálta, hogy mi a baj. A városbeli leányok vették meg a szemedet? Valaki megigézett. Jól van; majd utána nézek.

És mint igazi asszony, a helyett, hogy orvosságot keressen az ura betegsége ellen, előbb egy kicsit utána

akart nézni. Vidámságot hazudott és kényeztette Pált. Köntösét kaczerán feltűzte és csúfolta a városi leányok hintázó járását. Közben pedig kinyitotta aczéllék szemét, hogy mindent lásson.

Egyszer aztán egy vasárnap délután felkerült a kert végén futó patakösvényen s átfurta magát a bokrokra a szomszédkertbe. Végig lopódzott az úton s úgy surrant a ház ajtajáig, a hol Eszti lakott, mint egy macska. Nagy gyanuja volt. Hátha épen Pált ott kapná.

Azonban csak Esztikét kapta magára. Épen öltözött. Leült egy székre Anka és így szólt:

— Milyen szép vagy te Eszti, milyen fehér a bőröd. Az ember nem is hitte volna rólad. Látom, levágtad a hajadat is a homlokodon. Otthon meg se ismernének.

— Neked is szabad, ha tetszik — felelte a leány félvállról.

Anka elhallgatott. Valami ravasz módon szerette volna kivenni Esztikéből a titkot. A leány tűzögte a haját s rá se nézett.

— Hát nem fogsz férjhez menni? Akadna, tudom, kérőd minden ujjadra. Látod, én férjhez mentem. Szeretem is az uramat.

Eszti vállat von. A hallgatása ingerelte Ankát.

— Jól is élünk. Nem is akarunk mi sokat szolgálni, csak épen ebben az esztendőben, aztán haza megyünk. Nem vétünk senkinek, nem kívánjuk el a másét.

Valami rejtett értelmet akart adni a szavainak és egy kicsit dicsekedni is. Hanem ingerelte, hogy számba se veszi. Mind hevesebben beszélt.

— Nem bánod? Mert látom, hogy huzogatod a válladat, hát ha nem bánod, az is jó. Mert csak azt akartam mondani, hogy szeretem ám az uramat és ő is engem.

— Szereted? — kérdezte csúfolkodva. — Formás ember, nekem is tetszik.

— Ugy?

— Mi bajod?

Szemban álltak. De Anka nem akart ilyen sokat. Hirtelen megcsendesedett és kérésre fogta.

— Látod, hiszen te nem szorultál rá. Bár inkább maradtunk volna otthon. Én mindig jó voltam hozzád s tudom, hogy te is jó vagy. Ne haragudj Eszti, mert én nem akarlak bántani. Igen, de ne beszélj vele, mert nekem senkim sincs kívül az egész világon.

Eszti feltette a kalapját és kurtán kiáltotta:

— Menj ki!

— Ugy? — mondta elfojtott hangon Anka, — úgy? Ezt feleled? Én szépen szólok hozzád és ezt feleled. Tetszik neked? Jó. Nem fogod elvenni. Majd meglátjuk. Czudar vagy, cifra vagy. Megver az isten.

Mind a mellett hogy ilyen fennen beszélt, remegett. Tehát tetszik neki. És ott sügnak mindennap a kert végében. Hazament s szóltanul ült a küszöbre. Törte a fejét, hogy mit tegyen.

Nemsokára hazajött Pál. Egyenesen rárontott.

— Te csúfság, te árulkodni voltál? Reám árulkodsz te — így köszöntötte — engem szégyenítsz, engem kisebbítesz. Na! Tágas a világ, elférünk egymástól.

Mindebből csak az ragadta meg Ankát, hogy ime, már találkoztak egymással. A köny a szemébe szökött. Ilyen hirtelen már találkoztak. Pál mérgesen fordult el és rá se nézett. Soha ily durván nem szólt hozzá. De fel se vette, csak az kínoztta, hogy ime, már találkoztak.

Másnap is haragudni akart Pálra, azonban azt látta, hogy Pál haragszik. Úgy látszott, hogy ő van megbántva, annyira, hogy úgy tesz, mintha nem is ismerné a feleségét. Este elcsavargott valamerre.

És azután így volt ez másodnap is és azután is.

— Hát ez már meddig lesz így, Pál? — szólott hozzá egyszer. — Hát ugyan megbántottalak, nem szeretsz többet?

Pál elfordult, mintha csak egy idegen szólította volna. Meg is változott hamarosan. Alkonyatkor eltűnt. Merre jár? Mit tesz? Ki tudja? Csak az volt bizonyos, hogy a pénzt, a mit a tehénkére gyűjtöttek, elhordta gyorsan. Előbb levetette a hazulról hozott szürke zekét és szövött ujjast vett a helyébe; aztán az abaposztót dobta el s aztán a hosszúszerű csizmát. Újból ruházkodott egészen városiasan. Szívtart sodort és Mátyás-tollat dugott a kalapjába.

Egyszer ott léste Anka a szomszédház kapujában. Esztikével beszélgetett.

— Hát én mit csináljak ezzel a selyemkendővel — kérdezte kényeskedve a leány, míg ujjain forgatta a virágos szövetet. Milyen falusias. Adja a feleségének. Annak való.

Pál közel hajolt hozzá és sugott valamit.

Úgy? A felesége fejére? Mert az falusi asszony. Hát rákölti a pénzt? És úgy megtelt gyűlölettel az Anka szíve, hogy szeretett volna megverni valakit.

Hazament és sírt. Egész éjszaka hánykolódott. Mindennek vége. Mindennap jobban elidegenednek egymástól. Mit tegyen? Megfogta Pált csupa daczból az a gonosz leány és el se eresztte. Odahaza is csábítgatta, de Pál rá se nézett. Mi tetszik most rajta? A czifrasága bizonyosan. Rózsát tesz a keblére és levágja a haját a homlokán.

Mit tegyen? Eszébe jutott a kis ház odahaza. Minden szege, ablaka, gerendája. Bebújt a párnába, hogy ne hallják a zokogása. Már nincs is semmije. Pedig csak úgy kellene kiöltöznie, mint annak a gonosznak ott. És akkor minden rendben volna. De miből, de honnan?

Reggelre nagy elhatározásra jutott. Egész tervet állapított meg. Nem szólt felőle senkinek, de bátran, csaknem kihívólag nézett Pálra.

Szemeit nem sütötte le előtte s félvállról vette.

— Lelt valami? — mormogta Pál és elment, hogy ne hallja a válaszát.

A nyár már végefelé járt. A fecskék taníttatták a fiaikat és a virágok úgy ragyogtak, mintha tudták volna, hogy úgy sincs már sok hátra. A hegyek felől, melyek aljában az Anka házikója gunnyaszt, reggelenként hűvös szelek jöttek. Tudják-e a fehér falak, a lóca, melyen esténként ültek, hogy oda a boldogsága Ankanak? A sebes szél nem viszi-e szárnyán hírül a nagy eperfa lombjának a szerencsétlenséget?

Konok határozottság tükröződött le az arcáról. Néha keserveseket sohajtott. Elfojtotta és várt. Az urára azonban igen gögösen nézett, ha ki nem kerülhetett.

Mikor azonban úgy látszott, hogy mind a ketten kerülnek egymást, akkor vigyáztak legjobban egymásra. «Nézd csak, — gondolta Pál — beh csinos, mikor haragszik. A szeme egészen megfényesedett és milyen csókolni való az ajaka, így felduzzasztva...» «Csak czifraság kell neked — gondolta Anka. — Jól van, leszek czifra, csak meg ne bánd...»

S egyszer csak egy reggel nagy dudolva ment végig az udvaron Anka. A hangos énekre Pál kinézett.

Pál kinézett és mit látott? Egy csodálatos személyt látott, egy ismerős asszonykát fűzős derekban, gombos topánkában, virágos viganóban. Bizony, minden csak úgy állott rajta, mintha kölcsön kérte volna. A kontyán egy nagyfogú fésű állott ki és a dereka milyen széles!

Anka volt, énekelve hangosan és kényesen térdelve a hegyes köveken. A cipő igen szorította, a köntöse pedig sepegte a földet.

— Ühm, — morogta Pál — megbolondult. És rosszkedvű lett. Ha büszkesége engedte volna, megszólítja.

Kijött, megnézte messziről és elkerülte. «Hol vette azt a sok rongyot?» — kérdezte magát. Prédálja a pénzt. De miféle pénzt? És ez az ötlet mindenféle formában megjárta az eszét. A végén is káromkodott és végig ment a kerten.

Esztike ott várta a korlátnál. Ő is boszus volt.

— Igen sokat járkálsz utánam, testvér; szóba vesznék. Ha kérdezik, mim vagy, mit feleljék? A szeretőm vagy? Hiszen feleséged van, a penészvirág. Hát ne kísérgezz, azt mondom.

— S mit felelsz, ha kérdeznék?

Sováran nézett rá.

— Hát hogy bolond vagy. A mikor elvehettél volna, nem kellettem; most kellek bezzeg, hanem most te nem kellesz nekem. Egyszer-másszor jó vagy, de itt a városban másképp élünk. Te azt nem érted. Itt barátai vannak az embernek.

Mosolygott. Pált elfutotta a düh. Az Anka dolga is keserítette.

— Szétverem a csontjait a barátaidnak.

— Úgy? Hát akkor servus. Nem ismerlek. Mit parancsolgatsz te itt?

Lábhegyére emelkedett. A szeme csillogott.

Olyan keserű volt a Pál szája, s úgy szeretett volna valami kegyetlen verekedést kezdeni.

Dél felé levelet hozott neki a posta. A városból küldte valaki. Nem volt aláírva a neve.

«Te vak — így szólt a levél — nem látod, hogy a feleséged megcsal. Az úrfiak veszik neki az új gunyákat, a mivel czifrázza magát. Jól tennéd, ha kinyitnád a szemed. A míg te kóborolsz esténként, ő is czékázik. Már nő is a szarvad, hékás!»

Csakugyan a homlokához kapott.

Hát innen van a sok újköntös? Gondolta ő. Előbb a feleségére akart rohanni, hogy letépje róla. De Anka ott csipőjére akasztott virágos fersingjével, melynek alóla csinos kis lába látszott, olyan derűlten, nyugodtan végezte a dolgát, hogy fele úton megállott Pál. Még mosolygott is egy kissé az ura felé. Mintha azt kérdezte volna: «Tetszem?»

Tetszik-e. Az ő röttös rokolyájában, ingvállában szebb volt. Mind egymásután tűnt fel Pálnak, hogy milyen csinos és milyen kedves. Közel volt ahhoz, hogy elvesztse (tán el is vesztette), minden jót észrevett rajta egyszerre. A szemei olyan szürkéskekek, mint az aczélkard pengéje. De szelídek mégis. De hát elromlott-e? Miért ne. Hát honnan venné a pénzt a czifrázkodásra? És még dicsekszik vele a gyalázatos.

Utálja Pál őt. Hozzá nem érne a kezéhez, a mit czudar úrfiak fogogattak és meg nem simogatná a fejét, a min szégyen van. Soha, soha többet.

Alkonyatkor ismét hallotta énekelni. Ah! azok a régi, hazulról való nóták, azok a méla, elnyújtott szomorú nóták! Szava sincsen, vége sincsen, mint a búbanatnak. Ő is dúdolta odahaza utána. Milyen rég volt.

Hogy megérte a sötét a várost, eltörődve feküdt le. Ha nem lettek volna haragban Ankával, mit tett volna! De így? Hiszen, majd azt kérdi: «Mi közöd velem? nekem nincs közöm veled». Minden Pál ellen szegült ezen a napon. Akkor az jutott az eszébe, miféle nap is van? Szombat.

Felugrott. Már éjfél felé járt az idő. El is feledte, hogy tegnap már készült Esztike erre a napra. Valahol mulatság volt egy kertben. Hivta is Pált rá. A feje kábult volt, mintha bort ivott volna.

Nem menne most el. Nem ő bizony. Csak azért se, mert Esztike megbántotta. De elmegy most daczból, mert a felesége megcsalta. Hát így bánik vele az asszony? Jó. Maga lássa a kárát annak, a mit tett.

Hirtelen felöltözött és kilopózott a kapun.

Olyan sebesen ment, hogy elfulladt, mire a mulató kertig ért. A gondolatai elől futott.

Benn szünet volt. Az asztalokat mind elfoglalták.

A gyenge világosság mellett egy zürzavaros kép látszott. A cigány húzta és sok kaczagás, hangos rik-

kantások elegyültek bele a clarinet visításába. A nagy fedett csűr után gyümölcsös következett. A fák alatt is asztalok állottak s a gyertya, szétszórva lángját a sötétben, olyan volt, mintha csillagokkal lett volna behintve a kert.

Pál óvatosan kémlelődött. Végigjárta az utakat, de Esztit nem találta sehol. Megkönnyebbült. Hát még se jött el. Akkor csengő kacagást hallott.

— Ni, egy bús kecske — kiáltotta egy ismerős hang.

Arra fordult. Eszti ült egy kis asztal mellett. Körülötte egy csomó legény. Hátradőlve hintázta magát s a lábát a szomszédja székére tette. Egészen ki volt gyúlva. A ruháját is kigombolta a nyakán.

— Hát itt jársz, testvér? Adjatok egy pohár bort neki.

Egy csoport vihogó leány mindjárt körülvette Pált.

— Öntsd rá, ha nem iszsza meg. Hát mi lelt? Olyan a képed, mintha eczetet és epét öntöttek volna neked a gégedre. Huzassátok a nótáját, az én nótámat! Csih! Egyszer élünk!

Kikapta a tüket a hajából s kétfelé vetette a szöke vastag fonást. «Gaz melegeit csináltatok».

Részeg volt. A legények belekurjantottak a szavába.

— Aluszik a feleséged, testvér? Megszöktél tőle? No, ne... Ne a szám. Csókold meg. Kedves vagy.

S a mint csókra csucsorította az ajkait, a szomszédja csak odaugrott és átölelte. A leány arczulütötte és felkaczagott.

— No lássuk, hékás, — unszolták a leányok Pált. Csókold meg no. Ne állj itt, mint az útszéli fészület. Lássuk.

És taszigálták előre. Úgy érezte Pál, mintha fojtogatnák. Beharapta az ajkait s a szemeiben fenyegető tűz gyúlt ki. Akkor a legények is mind beleelegyedtek a mulatságba.

Eszti széttárta a karjait, behunyta a szemét és kaczagott.

Egy csinos ficzko meglökte Pált, a másik a karját fogta. «Csókold meg», — kiáltották — «csókold meg!»

Pál kirántotta kezeit és szétütött. Valaki leesett. Arra egyszerre letéperték és verni kezdték. Vad dulakodás támadt.

A rendőr sipolt és a következő perczben az utcán volt Pál.

Az ütéseknel jobban fájt a szégyene. Össze volt tépve. Lustán, mint egy kivert bika, sötétben, méreggel tele vonszolta magát tova a házak mellett. A hol a lámpa ráfénylett, a sötétbe húzódott.

Későn ért haza.

A mint belépett a kapun, egy árnyék suhant végig a korlát mellett. Önkénytelenül azt kérdezte:

— Te vagy, Anka?

Az alak megállott.

Pál erőt vett magán.

— Te vagy? Reám vártál? Vár még valaki egy ilyen czudar emberre? Te vagy?

Azonban valami hirtelen az eszébe ötlött és durván kiáltotta:

— Vagy a szeretőddel mulatoztál? Azzal mulatoztál? Megállj. Abban a helyben állj meg, hogy lássalak. Ismerlek, jól tudom, ki vagy. Arra való a kedvem, számoljunk egyszerre.

Anka volt. Valami nagy keserőséget érzett ki a Pál hangjából, megállott és várt.

— Bolond vagy, — mondta csendesen. Te számoltatsz?

— Ismerlek. Hát hol a cifra köntösöd? Egyedül vagy? Mindjárt pitymallik s az udvaron czékázol? Becsületes asszony aluszik ilyenkor.

Fel volt dülva az egész ember. Anka könnyedén szólt.

— Hát ha téged vártalak volna? Hát hol jártál? Becsületes ember aluszik ilyenkor.

— Ne tréfálj Anka, — mondta fojtott, tompa hangon. — Nincsen kedvem hozzá.

— Hát tréfálok én? Pitymallik s most kerülsz haza, hát tréfa ez?

Egy kis gunynyal beszélt, de a szája szegelete remegett. Érezte, hogy valami elválík most.

A hegyek karimáján már gyenge rózsaszín játszott. A levegő rezgett a halvány világosságban s hűvös szellő járt.

Anka csak egy gyenge asszony volt. Már rég nem nézett rá az ura. Némi örömet érzett és némi nyughatatlanságot. A lábai nem bírták a szíve izgatottságát. Leült egy padra. Pál csendesebben beszélt.

— Tudnom kell, hogy mi történik. Ha nem kellek neked, hát mondd meg. Ne számoltass te engem. Hát jól van. Hát czudar voltam, az voltam. Már ezután vége. Te vagy az oka, hogy elromlottam. Mondtam neked egyszer, hogy menjünk innen haza. Emlékezel rá? Akkor tudtam már, hogy baj lesz. De nem akartál. Hát eltántorodtam. Ha ezt akartad hallani, hát hallgasd. De megbántam és megutáltam mindent. A férfiúnál ez nem baj. De hát mit csináltál te? Miért vagy itt hajnalra? Kit vársz? Mit csináltál?

— Kit, kit? — rebegte Anka. A szó a torkán akadt az örömtől. A kezével a Pál keze után nyult.

— Ne nyulj hozzám. Előbb ösmerni akarlak. Vártál valakit?

— Te bolond; te bolond — felelte Anka és kaczagott és a könye hullott, — hát téged vártalak és sirtam itt, ezen a helyen; látta az isten.

— Ismerlek, — szölt Pál reszketve, — ismerem az asszonyt. Meg tudnám mutatni, hogy hazudsz. Írásom van róla. Megmutassam? Levelet irtak rólad.

Anka ránézett. Mély keserőség látszott a Pál arczán. Arra a szíve megnyílt az asszonynak egyszerre.

— *En irtam*... rebegte.

— Te irtad? Azt hogy aljas lettél, te irtad? Hogy szeretőket tartasz, te irtad? Azt hiszed, hogy megbolondultam? Hát a cifra köntösöd is csak úgy termett? Azt is csak te vetted?... Ne árníts, ne hazudj. Hol kaptad?

Anka izgatottan szakította félbe az urát.

— Megmondom azt is szépen... de ül mellém, ide... ide. Valjon igaz ember vagy már? Ha tudnám, hogy megbántad, a mit velem tettél? Vétettem én neked valaha? Soha meg nem csaltalak; azt tehetted velem, a mit akartál. Dolgoztunk szépen, jó voltam neked. De itt, a városon, láttam, meguntál. Hát miért? Mert nem vagyok olyan cifra, mint az ide valók, igen, de én jobban szerettelek. Azért irtam neked én, hogy ügyelj már reám. Láttam, dühös voltál. Akkor tudtam, hogy még szeretsz. Minden rossz volt, a mit csináltam s csak cifra köntös kellett neked. Hát vettem. Én vettem. Hát perelsz még? Hát sajnálsz egy kicsit?

Pál lehajtotta a fejét. Az asszony megfogta a kezét és egyszerre felkaczagott boldogan.

— Ugy-e, na. Hát akkor semmi baj. Én nem kérdezek tőled semmit. Te se kérdezz tőlem. Elmegyünk haza. Akarod? A gunyát én vettem, hogy tessek neked. Nem vette senki...

Azután egyszerre eleresztette az ura kezét s bánatosan lesütötte fejét. Azután félve, szégyenelve, akadozva mondá:

— Eladtam — a — ház-nak a fe-lét. Ab-ból vet-tem. És keserves zokogásban tört ki.

Pál rá nézett és megölelte.

Délben az úton voltak már mind a ketten hazafelé. Pál vitte a batyut félkezén. A félkezével az asszonyt vezette.

Nem beszélgettek, de egymásra néztek és mosolyogtak. A mint egy falut elhagytak, a domboldalon néhány cigányputrit láttak. A gyümölcsös kőkenyibor mellett egy rongyos cigányleány gunnyasztott csendesen a földön, térdeit átölelve. Nehány lépésnyire tőle egy nyulánk cigánylegény pipázott mogorván.

Anka megállott előttük.

— A szeretőd? — kérdezte a leányt. Haragusztok egymásra? Ide nézz. Ezt a cifra kendőt neked adom és neked ezt a tollas kalapot. Béküljete ki. Csókold meg a szeretődet.

A leánynak felcsillant a szeme s utána kapott az ajándéknak. A legény arra fordult érdeklődve.

Azután mentek tovább.

Egyszer így szólt Pál:

— Hát a tehénke?

— És a félház? — rebegette Anka.

— Hanem hát szeretjük egymást. Ugy-e, na. S aztán jó az isten.

Epigrammák.

Egy víg mérnökre.

I.

*Víg poharak közt is nagy mérnök! elázva a bortól
Testéddel méréd a szoba padlózatát.*

II.

*Okleveles, hites és hiteles mérnök vagy; azonban
Ezt csak azért hiszszük, mert vagyon okleveled;
Mondd csak korbelynek magadat s rád ismer azonnal
Mindenik a nélkül, hogy legyen okleveled.*

Horváth Boldizsár.

Fehér mint a hó.

Rengetegbe tévelyegtem,
Rég ideje járom —
És keresem és kutatom
Igazi virágom.
Üde legyen, mint a harmat,
Mesébe való —
És a szirma, gyöngye kelyhe
Fehér mint a hó.

Összejártam árván az egész világot,
Nekem nem teremtet az isten virágot.

De valaki — jól tudom ki! —
Imádkozott értem,
Alázatos öreg asszony
Szava járt az égben.
S rád találtam, végre meg vagy,
Édes kis bohó!
A te szíved, a te lelked
Fehér mint a hó.

Büszkén, mosolyogva járom a világot,
Teremtet az isten nekem is virágot.

Malonyai Dezső.

Bródy Zsigmond.

Szegénynek lenni nem szégyen, de gazdagnak lenni sokkal kellemesebb. Viszont, a pénz magában véve még nem tesz boldoggá, kell, hogy legyen is az embernek. És micsoda alapvető bölcseséggel kezdhettél még egy jól megérdemelt dicséret fölépítését? Nos, igen: nem mind arany a mi fénylik, sőt nem is fénylik minden arany.

A fénytelen arany, — ez a világon a legkiállhatatlabb, leggyászosabb jószág.

És be sok ilyen arany van!

Nem ilyen-e az uzsorás gonoszul összeharácsolt aranya, mely öblös pénztárak sötétjében fekszik, hogy ne szerezzen senkinek semmi gyönyörűséget és semmi jót? És nem ilyen-e az az ősi családi kincs, melynek sarkaira rá van vésve a hét, vagy kilencz ágú korona, gögös figyelmeztetésül arra, hogy ez nincs és nem lehet mások javára, mint csupán egy bizonyos fajta, egy bizonyos rangú s egy bizonyos vérű embernek? Nem ilyen-e a hideg ékszer is, mely hivalkodva csillog ugyan fehérré rizporozott hölgyek kövéredő nyakán, de azért nem von derűbe borús, elszomorodott, halavány arcokat soha?...

Ó, sok arany csak csillog, de nem fénylik!

Csak annak az arannak van igazi nemes fénye, mely, származott legyen bár örökségképen a kriptákban nyugvó s áldott emlékezetű ősöktől, vagy szereztetett legyen bár becsületes munkával és büntelen szerencsével, — csengve gurul szét s utat keres azokhoz, a kiknek nemes, szép, nagy munkáira nem mosolyog a földi szerencse és azokhoz, a kiknek, ha nincs is érdemük, érdemeik, mert szegények.

A gazdagságnak van bizonyos aestheticája. A melyik gazdag ezt nem érti, az utálatos parvenu, ha még olyan régi, még olyan öröklött is gazdagsága. Viszont, ha csak az imént, csak tegnap halmozta is fel valaki a kincseit, megszűnt parvenu lenni, a mint megtanulta a gazdagság aestheticáját.

Ennek az aestheticának tizparancsolata a következő:

1. Vedd hasznát javaidnak, hogy azok véled együtt el ne penészedjenek.

2. Tarts mértéket javaid élvezetében, nehogy mohóságod botránykozást keltsen.

3. Légy annak tudatában, hogy azért, mert több javad van, mint másoknak, te még nem vagy több, mint mások.

4. Ne dicsekedjél se fényes palotáddal, se drága arany-óráddal, se selyem paplanoddal, se maitresseid toilette-jeivel, se ökreiddel, se szamaraiddal, nehogy örökre nevetséges légy e földön.

5. Ne tudd és ne mondd, hogy javaidat egyébnak köszönöd, mint a szerencsének.

6. Szegény barátaidat ismerd meg az utcán s ne várd el tőlük, hogy ők köszöntsenek alázatosan, hanem te köszöntséd őket szívélyesen.

7. Ne légy kevély.

8. Még kevésbbé leereszkedő.

9. Tiszteld mások szellemi javait, nagyobb tisztelettel, mint a mely a te anyagi javaidat megilleti.

10. Tégy jót bő kézzel, vidám szívvel, okos észszel, érzélgés és hivalkodás nélkül s azért jutalomra és hátlára ne számíts.

Ezt a tizparancsolatot kevés gazdag ember követi. Hiszen ha többen követnék, a gazdagok ellen nem forrongana adáz irigységgel a szegények roppant tömege.

De akadnak mégis és különösen a sokat gúnyolt új gazdagságuk között, a kik legalább igyekeznek megérteni e parancsolatokat.

Nem sikerül ez sem mindenkinek. Ehhez nem elég a szív és a jóakarát, — ehhez ész is kell.

Bródy Zsigmond azon nem csak szerencsés, de egyúttal boldog gazdagok közé is tartozik, a kikben nem hiányzik sem a szív, sem a jóakarát s a kiknek mindezek felett *esziük is van*.

Vagyonát becsületes újságírói munkával és óriási szerencsével, igen gyorsan szerezte.

A hatvanas években még egészen szegény ember volt. Miskolcra szarmazott fel Budapestre és a *journalistikára* adta magát. *Báró Kemény Zsigmond* alatt a *«Pesti Napló»* részére írt vezércikkeket, melyek feltűnést keltettek. *«B. Zs.»* írói betűjegye mögött a be nem avatottak *«Báró Zsigmond»*-ot, azaz magát *Keményt* vélték lapangani. Az alkotmányos aera kezdetén *Bródy* titkár volt a ministerium sajtóirodájában. Azután másodmagával olcsó áron megvásárolt egy bukás szélén álló német nyelvű lapocskát. Ezt roppant szerkesztői ügyességgel s a *hála-lomnak, vagy a közvélemény szeszélyeinek való minden lelkiismeretlen bizelkedés nélkül*, — tehát nem e *«többé nem szokatlan úton»* — az ország legolvasottabb újságává tette. Társa elkiváncozott Bécsbe, — s néhány év múlva ennek részét is magához váltotta 150,000 forintért. Még egy évtized — és *Bródy Zsigmond* igen gazdag emberre lön. Évi jövedelme 100,000 frt körül van, sőt ezt az összeget meg is haladja.

És mikor ennyire jutott a bölcs és tisztességes férfiú s betöltötte volna az ő ötvenedik évét, elgondolkozott. A szive és az esze egyaránt gondolatokba mélyedt.

A szive elgondolta, hogy milyen jól esnék a szegény magyar publicistának, sok szegény magyar *journalistának* és újságírónak, ha ő fölös kincseiből juttatna nekik egy szép summát.

Az esze pedig elgondolta, hogy az ő szerencséje és gazdagsága immár akkora, hogy megnyitja az irigység és a rágalom száját, — itt az ideje tehát azt betömní.

És elgondolván ezeket, megünnepelte ötvenedik születése napját 85,000 forintot meghaladó jótékony adománynyal, melyet azok élveznek, a kik újságot csinálnak kevesebb szerencsével, mint ő.

Javainak hasznát tudja venni, mert művelt ember és nem fukar.

Nem pompázik azokkal, mértéket tart s megbotránykozást nem kell soha.

Mindig tudta, hogy gazdagságával még nem több, mint mások.

Sohasem dicsekszik se fényes palotáival, se drága aranyórájával, se selyem paplanjával; maitressei nincsenek, ökreit, szamarait eltilkolja.

Szerencséjéről beszél csak bölcsen és szerényen, holott volna oka eszes munkáját is emlegetni.

Szegény barátait köszönti, sőt discret módon segíti is.

Nem kevély.

Nem is leereszkedő.

Tiszteli mások szellemi javait, sőt meg is fizeti és saját anyagi javait nem becsüli túl.

Jót tesz bölkézzel, vidám szívvvel, okos észszel, érzélgés és hivalkodás nélkül, jutalmat és bálát nem várva.

Szóval megtartja a gazdagság aesthetikájának tizparancsolatját s azért hosszú életű legyen a földön és dicsértessék az ő neve a magyar *journalisticában*, most és mindörökké.

Amen.

Az erkölcsi világban szintűgy mint a phisikai természetben a dagályt apály váltja fel. Ez minden nemzetnél úgy van, nálunk is, azzal a különbséggel, hogy itt — fájdalom — a kurta dagályt többnyire hosszú apály követi.

Horváth Boldizsár.

Minden genialitás forrása az őszinteség és az emberek szellemesebbek lennének, ha erkölcsösebbek volnának.

Börne.

A° companisták.

— Jules Claretie beszélye. —

I.

Ő jönni fog.

Dornoy Léon mindennel elkészült, hogy fogadhassa őt. A csinos virágtartóban róza és a szivárványos üveg-edényben kéklő szitakötők játszanak; fagyaltos csésze, muskat és capri-bor. És virág!... Mindenütt virág. Volt kaczerkodás abban a keretben, a melylyel körülvette szerelmét.

Dornoy, az életvidor ifju, a kit tapsol, ünnepel, imád a közönség, különben sem pipogya ember, a minek bizonyossága az, hogy imádja az a Jeanne, az a kedves szőke asszony, a ki második neje Mauduit Pierrenak, ugyanannak a Mauduitnek, a kinek neve a sokkal ifjabb Dornoy nevével együtt jelen meg a színlapon.

A sors iróniája. Nincs még két hete, hogy elhangzott az egyik színésznek szokásos mondata: «Uraim, a darabot, melyet szerencsénk volt előadni, írták Mauduit Pierre és Dornoy Léon urak.» Ez az ünnepies mondat, melynek első szavai megremegettik a szerző szívét, a ki aggodalmasan áll a színfalak mögött. Ezt a mondatot bravók és üdvkiáltások fogadták; Dornoy Léon pedig a Frochot-avenuen levő kis palotájában várta Mauduitnek, szerzőtársának nejét; várta Jeannet, a kedves Jeannet, lelkiismeret furdalása vagy aggodalom nélkül, de türelmetlenül.

A helyzet önmaga előtt is furcsának tetszett. Nem feszegette, egyszerűen eredetinek találta. Mauduit egyébiránt tizenöt évvel volt idősebb, mint ő és húsz évvel idősebb, mint a neje. Lehetett már valamivel több mint ötven esztendő. Kétségkívül erős, elegáns, mutatós, úgy este, lámpafénynél; de már kopasz, kissé lankadt, deres bajuszu, a mi az élet mézét megeczetesítheti. Ő, Dornoy, ellenben! Ő?... Harminczöt éves, szőke, eleven szemű, piros ajakú, mely körül aranyyszőke bajusz hullámszik; hevüλέkeny és vidám, — és elmés! Igen, mondhatta magáról, hogy elmés, mikor a tükörben megnézte magát.

Körülbelül úgy nézte magát, mint mikor az ember szemlét tart maga fölött párbaja előtt, midőn megszólalt a csengetyű.

Ez ő!

Léon elküldte szolgáját. Valahányszor Mauduitnének jönnie kellett, mindig elküldte Passyba, tudakozódni egy nagynénje után.

Dornoy sietve ment az ajtóhoz, előre is mosolyogva.

— Kedves Jeanne!

De nem a kedves Jeanne jött. Egy közszolga, egy vastag auvergnei, egy suta, lomha, pirók arcú ficzkó, a ki levelet tartott markában. Léon rögtön ráismert az írásra; Mauduit asszony egyik írása volt, mert ő okosan kétfélével szokott élni.

— Ő nem jön!

Valami akadály. Valami perpatvar, vagy egy vidéki rokon látogatása. Vagy talán csak valami ürügy. Oh, nem először történt, hogy így írt. De most sokkal nagyobb a csalódás.

— Köszönöm, fiam, köszönöm!

Azt már kitalálta, hogy nem jön az az asszony, de azt nem találta ki, hogy miért nem jön. Midőn elolvasta a levelet, egy pillanatig sötét haragra gerjedt. «Lehetetlen ma, lehetetlen; írja Jeanne. Ő odamegy hozzád, minden áron oda akar menni, beszélni akar veled. Nem birtam visszatartani. Majd mindent megmagyarázok. Viszontlátásra kedvesem!»

— Odamegy hozzád!

Ez a váratlan esemény hirtelen nagyon idegessé tette Dornoyt. A férj! A férj jön látogatóba neje helyett! Mauduit Jeanne helyett! A munkatárs a munkatársné helyett!

— Odamegy hozzád! Beszélni akar veled!

De hát mit akar Mauduit beszélni vele? Hiszen ő maga határozott találkozót a jövő hét valamelyik napján Mauduitnál. Hétfőn, igen, a jövő hétfőn. Ekkor — úgy állapodtak meg — mindegyikük keres részleteket egy bohó, de nagyon bohó vigjátékhöz, melynek tervét közösen szerkesztették. Dornoy fogja megírni. Mauduit gyakran mondá neki: «Én csak a helyzeteket teremtem össze; gondoskodjék maga a cziczomáról.» Talán erről a cziczomáról akar beszélni Mauduit, még ma, azonnal?

Pokolba azzal a cziczomával!

Soha sem tűnt föl oly kíváncsnak Jeanne, szőke szépségével, könnyeivel, — melyeket talán lelki furdalása fakasztott szemében, — mint ma. Vége a napnak! Vége a légyottnak. És hogy találja meg ebben a lázas Párisban, ebben a nyargaló, rohanó életben azt a biztos, gyöngéd, szelíd délutáni nyugalmat, melyet elraboltak tőle?

— Most elrabolják időmet. Elrabolják!...

És Dornoy hirtelen megállt ezen a gondolon. A tolvaj a férj! De hát ő meg nejét lopja el annak a derék embernek, a kinek a neve vele együtt szerepel a színház kapuján? «Tizenhatodik előadás: *A High life*, vigjáték három felvonásban, írták Mauduit Pierre és Dornoy Léon.»

— Ne feszegessük, ne feszegessük, mondá Dornoy. Tűrjük a helyzetet.

És tűrte. S mivel Mauduit jön és nem a neje, kitépte a Gallé-féle vázából a thea-rózsákat, melyeket ő szagolt volna... Eltette a fagyaltos csészét, melyből ő nyalakodott volna, ott, abban a zsolyében, melyet úgy szeret. El kell felednie, hogy már oly régen ígérte neki oda az a nő ezt a napot!

Elégeté a levélkét, melyet az a bamba szolga hozott neki s odaült dolgozó asztala elé, gépiesen szedve rendbe a szerteszórt iratokat, a papírvágó kést, a kis Zuloagatört, mely aranyozott damaszk aczélből van, a Barye-bronzokat, a pecsétes dobozt. Az esze azonban jó mesze kalandozott a Frochot-avenuetől; ott volt Jeanne szíve mellett, a szép szőke szeretőnél, a ki nem jön el s a kít nem fog láthatni.

II.

A csengetyű egyszerre megszólalt. Bizonyára ő az, a férj, mert a nő megírta, hogy férje jönni fog.

Dornay egy pillanatig habozott, hogy nem fogja kinyitni az ajtót, hanem elengedi menni a férjét; ne is lássa, ne is találkozzék vele. De azután ösztönszerű kíváncsiság fogta el. Mit fog valjon vele beszélni Mauduit? Talán az új vigjátékról akar értekezni? Ah, van is most kedve ebben a pillanatban a vig dárabra!

A csengetyű újra megszólalt. Léon kinyitá az ajtót. Megjelent a küszöbön Mauduit magas alakja; kurtán és nyers hangon mondá munkatársának: Jó napot!

Erre Mauduit hirtelen belépett, kalapját fején hagyva s átmenve az előszobán, egyenesen Léon dolgozószobájá felé tartott.

Mauduit Pierrenak rendesen nem volt ilyen mogorva a hangja, sem ilyen nyers a viselete.

— Nos, ő aligha az új vigjátékot fogja tárgyalni, gondola Dornoy.

Követe munkatársát, a ki állva maradt, a kandallónak támasztva hátát. A kandallóban a hamu közt, mint könnyű pillangók, még mindig röpködtek Jeanne levelének hamvai.

Mauduit, kalapját szemére húzva és bajuszát pödör-

getve, olyan módon nézte Dornoyt, a mit ez bizarrnak talált. Hegyes bajuszával és összeráncolt szemöldökével olyan formának tetszett előtte, mint a szent Bertalan-éj valamelyik összeesküvéje.

— Nem ül le? kérde a fiatal ember.

— Nem; válaszolt Mauduit. Lázam van; nem maradhatok egy helyen.

Hangja nyers volt és mozgó, mint a vihar előtt hangzó távoli moraj.

— Mi baja lehet? kérde Dornoy kíváncsian.

Nem lehet valami nagy baj. Jeanne megírta volna. Ha veszedelem lenne, Jeanne bizonyosan figyelmeztette volna. Nem kell hát véstől tartani, de bizonyosan valami váratlan elhatározásról. Mauduit Pierret úgy ismerték, mint nehéz természetű embert. Valaha nagy verekedő volt, kötelőzködött és hamar kapott a kardhoz. E mellett meg mindig helyén volt a szíve.

— Nos tehát, kedves Mauduit, mivel nem akar leülni, hát beszéljünk állva.

Dornoy, a ki a legbarátságosabban intézte társához ezt a felszólítást, úgy vette észre, hogy a férj idegesen megrándult erre a néhány szóra: kedves Mauduit!

Dornoy most még kíváncsibb lett.

— Talán azért jött hozzám, hogy a vigjátékról beszélgessünk? A High life pendantjáról? Közbevetőleg mondvá, hatezerkétszáz frankot hozott tegnap a High life. Nos, azt hiszem, megtaláltam...

Mauduit azonban hirtelen félbeszakítá:

— Eh! Nem a vigjátékról van most szó! Találtam mást. Az aztán a darab. De nem vig ám, nem ám! Dráma. Valóságos drámai mű; nem foghatják rám ismét, hogy Marivaux utánzom. Nagyon drámai darab! Erről akarom önnek beszélni.

— Ah, hát egy új közös munkáról van szó?

— Igen. És ha tetszik önnek a tárgya, dolgozzuk ki együtt.

— Halljuk a tárgyat, — mondá Dornoy mosolyogva.

Megkönnnyebbülten érzé magát, eltűnt bizonytalan nyugtalansága.

— Kedvesem, — mondá Mauduit Pierre, szemébe nézve Dornoy-nak, de igen különös módon, — a mi leginkább fontos rám nézve, az a megoldás. Ha az ember egyenesen egy jó megoldás felé haladhat, sokkal gyorsabban és jobban dolgozhatik. Mikor az öreg Dumas megtalálta ezt: «Ő ellenállott nekem, én megöltem!» megtalálta Antonyt, az egész Antonyt. A kérdéses dráma már megvan, igen, megtaláltam, de hiányzik a megoldás, vagyis inkább a megoldás formája. Ezért kérem leginkább, hogy figyeljen.

— Figyelek, mondá Dornoy.

— De jól figyel?

— Nagyon jól.

— Nos! Ez esetben igen komoly a tárgy. Itélje meg maga. Elmondom. Minden körülmény megvan; elmondhatom sorban, ha akarja, de most hagyjuk azt. Drámám magva, hogy rátérjek, az örökös házasságtörés. Banális, mint az élet; az örökös trio: az asszony, a férj, a szerető. Majd megbocsát a férj, ekkor az apostolla lett Sganarelle, majd pedig Sganerelle, a ki Othello turbánját tette föl. Az én eszmém szerint a férj öl, igen ő öl. Derék, nagyon derék ember, a ki egy nap észreveszi, hogy legbizalmasabb barátja csalta meg. Hallja? Nyomorultul megcsalta. Megkegyelmezhetne a nyomorultnak, de ítéletet tart fölötte, mivel barátja, következésképpen kétszerte nemtelen. Nem öli meg az asszonyt, a kít szeret s a kít meg akar tartani; oh, nem olyan ostoba az én férjem. Hanem megöli, megöli, — itt van épen a nehézség, — mert oly módon öli meg, hogy sem a világ, sem pedig a nő ne sejttesse, hogy boszúból vagy féltékenységből ölte meg. Érti?

A míg Mauduit beszélt, Dornoy nem vette le szemét halavány arczáról, deres szakálláról s úgy látta, — a mit eddig nem vett észre rajta, — hogy munkatársának kifejezése ép oly hideg eltökéltséget mutat, mint az Ambigue drámáinak igazságszolgáltató férjei.

Most már nemcsak kíváncsi volt, mint előbb, hanem még nyugtalan is. E hideg arcz mozdulatlansága mögött gúnyt, veszedelmet, fenyegetést látott.

De azért megpróbált mosolyogni s leült az asztalhoz, mely elválasztotta Mauduitól, a ki még mindig ott állt a kandalló előtt.

Dornoy néhány felületes megjegyzést tett.

— Nos, tehát ön azt akarja... Ez az ön új darabjának alapgondolata? ... A boszú?

— Nos, igen.

— Tehát nagy dráma? Egy igazán nagy dráma?

— Véres! ... Melodráma, ha ön akarja.

— És — kérde Dornoy félénken — nem hiszi, hogy a vidám megoldás szerencsésebb lenne?

— Vidám megoldás? Micsoda? Minő vidám megoldás? Mondom, hogy én borzasztó véget keresek. Tragédiát. Keressük együtt. Hiszen ön, — mondá Mauduit oly hangon, melyet Léon már többnek tartott a bizarrnál — igen, ön ép úgy érdekelve van, mint én.

— Tehát ön határozottan ragaszkodik a drámához?

— Határozottan. De hát ön, a ki fiatal, nem kíséri figyelemmel, nem követi a mai mozgalmat? Hát nem látja, hogy a vígság ki van küszöbölve? Hibás dolog ma már víg darabot írni. A High life véletlen siker. Nagyon párisias, nem fogja fentartani magát. Túl az erődökön nem fogják megérteni. A modern élet pessimismusát egész teljességében kell a deszkákra hoznunk. Legyünk újak. Legyünk kegyetlenek!

És Mauduit Pierre hangosan, parancsoló gesztussal ismétlé:

— Legyünk kegyetlenek!

— Legyünk — mondá Léon — lehajtva fejét.

— A férj tehát — szólt Mauduit — becsületes ember, a ki bizik barátjában.

— Milyen idős a férj? — kérde Dornoy.

— Tegyük föl, hogy az én koromban van.

— És... a barát?

— Sokkal fiatalabb.

Dornoy-nak úgy tetszett, mintha a férj tekintete azt kérdezné, hol van a keresztleveled?

Mauduit azonban a vállát vonta.

— Az ifjuság nem mentség, mondá. Ellenkezőleg.

A mikor fiatal az ember, tartozik becsülni az öszülők boldogságát. Darabom, illetőleg darabunk a következő: Az a barát, a ki megcsalja barátját, az gazember, és a megcsaltnak olyan joga van fölötte, mint a milyennel pénztárának megrablójával szemben élhet.

III.

A szegény Dornoy igyekezett kibetűzni a férj beszédéből, hogy mi van abban egyéni és mi irodalmi értelmű; de nem birta megérteni munkatársának szándékát. Mauduit talán ürügynek használja a drámát s azért mondja el, hogy szemrehányást tehessen gyalázatossága miatt s elnevezhesse gazembernek? Valjon a keresett megoldásban nem rejlik-e gyzásos tréfa?

Valjon egy megsértett férj-e ez, a ki mindent tud, vagy pedig egy felbuzdult író, a ki idegesen az ötödik felvonás végét keresi?

Valóban nagy zavarban volt Dornoy. Hasonlított a forgatagba került emberhez, a ki nem tudja, hol vesse meg a lábát. Ha csak tréfa ez, akkor halálos tréfa; ha azonban véletlenség, akkor ironikus dolog.

— Talán az ön szeretője, már tudniillik az a szerető, a kit meg akar ölni...

— Oh, rendkívüli módon!

— Jól van, megállapodtunk. Talán... De hátha van mentsége, mielőtt ily rendkívüli módon megölnék?

— Kinek?

— A szeretőnek.

— Miféle mentsége?

— Nem tudom... A szenvedély...

— Meg lehet zabolázni.

— A nő kaczerkodása.

— Észre kellene téríteni a kaczért. És különben a nő nem is volt kaczer. Az én gondolatom szerint (Mauduit nagyon hangsúlyozta ezeket a szókat: az én gondolatom szerint) — becsületes asszony, a ki küzdött, könyörgött, szenvedett.

— Hiszi? — kérde Dornoy naívu.

— Én gondolom úgy — válaszolt a férj, — én gondolom úgy. Röviden, a mint már mondtam, azt keresem, hogy miképen boszúlja meg magát a férj. Azt hiszem, hogy befalaztathatná a hűtlen barátot saját szobájába.

— Balzac ismétlése lenne. Elcsépelt dolog és romantikus!

— De mikor én romantikus vagyok és büszke vagyok rá — válaszolt Mauduit, fölemelvén szürke fejét. Node talán természetesebbnek tartaná a revolvért?

— Az modernebb — mondá Léon.

— Hát vegyük a revolvért. Van itt talán revolvere?

— Nekem?... Nem. De hát minek a revolver? — dadogá Dornoy elhalványodva.

— Hogy megpróbáljuk, miképen kellene ezt a jelenetet megcsinálni? Egyszerűen ezért. Gyakran el szoktam játszani egy-egy jelenetet, mielőtt megírom... Nincs itt revolver?... Kár.

És hirtelen körültekintvén, mintha valami tragikus eszközt akarna keresni, öröm villant föl szemében.

— Ah! Megvan, megvan!

És kinyújtá kezét a Zuloaga-tör felé, mely Dornoy asztalán a papírok és a bronzok közt csillogott.

Léon, a férj csontos kezei közt látván az aranyozott és ezüstözött éles fegyvert, melyet Mauduit kíváncsian vizsgálgatott, mint egy ékszer, nem kételkedett többé.

A férj kihúzta aczélvülvéből a hegyes pengét.

— Ejnye — mondá, — itt egy jelmondat van. Hasta la muerte.

— Spanyolul van, — sóhajtá Dornoy lemondó hangon. Annyit jelent: egészen a halálig!

— Ez lehetne talán a címe az új darabunknak. Igen, Calderon vagy Lope de Vega-féle drámáról ábrándozom. Saját becsületének orvosa, de modern, egészen modern darab.

— Becsületének homöopatha orvosa, — mondá Dornoy, — hogy mondjon valamit.

Mauduit nevetni kezdett, de ez a nevetés nagyon erőltetettnek, merevnek tetszett a fiatal ember fülének; a férj pedig félelmes figyelmességgel tovább vizsgálta a kis Zuloaga-tört.

Dornoy próbált még egyet.

— Nos, — mondá, — ön tehát határozottan ragaszkodik a szomorú végzethez? Jól van, nem kérem, hogy a férj megkegyelmezzon... Nem. De... ha például nem tudná a dolgot... ha minden jól végződne...

— Ön tehát határozottan vigan akarja végezni? Lehetetlen. A férj nem ignorálhatja a dolgot, mert tudja. És én azt mondom, hogy boszút akar állani. Kegyetlen boszút, Shakespearit!

— Ah! — sóhajtá Dornoy — Molière bizonyosan jól végezte volna... És Labiche! Ön nagyon megfelelkezik Labicheról.

— Semmiről sem feledkezem meg, — válaszolá a férj. Semmiről és senkiről. De olyan megoldást akarok, mely bejárja és megreszkettesse Párist.

— Bejárja Párist? Bejárja?

— És Dornay, bizonyos hypnotikus sejtelem folytán már olvasá, már látta az asztalán heverő lapok egyikében világos betűkkel kinyomtatva e félelmes, tragikus szavakat: *A Frochot-avenuei eset.* — *A férj boszúja.* Kitűnő dráma!... Ez aztán a dráma!

— Fölteszem, — mondá hidegen Mauduit, — hogy egy szép reggelen megtalálják a szeretőt saját lakásán, szívében egy ehhez hasonló törrel.

— Mint a titkos bíróságok korában?

— Mint a titkos bíróságok korában. A szerető a harmadik felvonásban azt mondá a nőnek: egészen a halálig... Az ötödik felvonásban a férj azt feleli: Hasta la... hasta... elmondja a spanyol feliratot. Mit mond ön hozzája?

— Nagyon ügyes, válaszolt Dornoy, a ki előtt úgy tűnt föl a kis fegyver a férj kezében, mint egy kis fekete vipera. Nagyon ügyes... És fölötte merész... merész...

— Nos tehát! — szólt Mauduit, — mit határozott ön?

— Én?

— Igen. Melyik megoldást választja?

— Gondolkoznom kell még, — mondá Léon egy kissé megütközve. Megvallom, hogy mindebben nem találok semmi különösen vonzót, semmi megragadót.

— Ni, ni! — szólt egyszerre Mauduit Léonhoz lépve. Mi baja van?

(Még mindig kezében tartá a fegyvert.)

— Semmi, semmi, kedves barátom. Mi bajom lenne?

— Sápadt, mint a halál.

— Sápadt? Én?

— Nézzen a tükörbe.

— Nagyon rosszúl aludtam az éjjel... Az álmatlanság... az idegek...

— Hát nincs chloral-hydratja? Küldeni fogok.

— Ne, ne, — vágott közben Dornoy élénken, ne küldjön semmit! Nem veszek be semmit.

Tudta már, hogy mit fog küldeni ez az Othello, kéksavval kevert chloral-hydratot. Olyan megoldás lenne ez, a minőről még nem beszélt eddig Pierre.

— No de addig is igyék valamit, biztosítom, hogy nem jól érzi magát. Van talán egy kis malagája?

— Nincs... De van sherry, — felelt Dornoy a pohárszékre mutatva.

Mauduit felnyitotta a pohárszék alját.

— Ah! — kiáltott nevetve. Hisz van itt sherry, muskatella, kétszersült, fagyalt, gyümölcs! — Most már értem halaványságát... Nincs olyan hangulatban, hogy velem dolgozhassék... Mondhatnám, valóban...

De elharapta szavát és némán, de mosolyogva nézett Dornoyra.

Az összeesküvőből egyszerre vidám francia lett.

— Jól van, na, kedves barátom, majd eljövök más-kor... Itt hagyom... Most nincs olyan hangulatban... Majd magam tervelem ki a megoldást... Nehéz... A mit eddig találtam, az mind banális... de majd rájövök végre...

— Ne találjon mást, szakítá félbe Dornoy sebesen. Ne keressen mást, ne keressen!

Mauduit Pierre kezét nyújtá neki.

— A viszontlátásra, Léon!

Dornoy habozva nyult a keze után. Mindamellet megszoritotta azt, Mauduit pedig, mialatt szemébe nézett a fiatal embernek, szánakozó, nyájas hangon mondá neki:

— Biztosítom, Léon, hogy láza van. Ne dolgozzék sokat!

— És elment nevetve, de csakhamar ismét visszatért, ledobva az asztalra a Zuloaga-tört.

— Majdnem elvittem magammal. Itt van... Hasta la muerte. Ejnye, talán igaza is van. Nagyon romantikus eszme. Elkopott... Calderoni. Majd keresek valami modernet.

Eltűnt. Dornoyt ott hagyta zavart fejjel. Egész felindulása, melyet eddig elfojtott magában, hirtelen kipatant, mint a megfeszített léggömb, és egy huh! szóban tört utat magának.

— Semmit sem tud! Semmit sem tud! Semmit sem tud!... De micsoda iszonyú óra!

— És a fiatal ember, a férj rendeltetéséhez képest, lassan hajtogatni kezdé a Xeres de la Frontera nedvével telt poharat, melyet ama nő drága ajkai számára készített...

IV.

Még ugyanaz nap két különböző levél ment el a Frochot-avenueről; az egyik a munkatársnak, a másik a társnőnek:

— Ne számítson többé reám, — írta Dornoy a férjnek. Majd megmagyarázom elhatározásomat. Hátat fordítottam terveimnek. Lemondok a színházról. Regényt írok.

A nőnek pedig:

«Majd később minden megmondok. Elutazom Olaszországba. Okiratokat kutatok. Lemondok a regényről. Történetet csinállok.»

— Nem tudod, mi az oka? — szólt Mauduitné, a ki nagyon jól értette, Mauduit Pierrenak, a ki nem értette a hirtelen elhatározást. Fogadni mernék, hogy Dornoy házassodik.

— A gyámoltalan!

Mauduitné furcsán nézett rá.

— Nagyon udvarias vagy, az igaz!

— Bocsánat, szólt Mauduit, de szeretem azt a Dornoyt, s tudod Jeanne, a házasság, mint gyakran mondják, nem egyéb szerencsejátéknál. Nem mindenki nyer ám gyémántot és gyöngyöt, mint én!

— És megcsókolta felesége homlokát.

Innen-onnan.

Budapest, nov. 22.

✓ **A t. házból.** Ahhoz, hogy valaki első rangú szónok legyen, eddigelé csaknem conditio sine qua non volt, hogy az illető mindenekelőtt jókora applomb-mal és nagy magabiztonsággal lépjen fel, hogy a feneketlen tudomány szédítő örvényeit nyissa meg a bámuló közönség előtt, s hogy végre a dialektikának apró vívó-cseleivel kápráztató és kábító módon virtuozkodjék. Ez ma már nem okvetetlenül szükséges; olyan idők járnak, hogy immár hat a fontoskodás nélküli, egyszerű és egyenes beszéd is. Egy ilyen fajta, nyílt, becsületes beszéddel, melyben nem volt semmi czikornya, semmi tudakosság, semmi nagyképűség, de a melyben annál hatalmasabb volt a logika, s annál több a közvetlen férfias szó és a meggyőző erő, Csáky gróf e héten elfoglalta megillető helyét a parlament legjobb szónokai között, s olyan rendkívüli hatást tett «a Ház»-ban, a milyenre egyhamar nem volt példa a Sándor-utczai ismert palotában. E beszédnek nemcsak nagy, de jó hatása is volt. Megnyugtatta «a kedélyeket» minden irányban. Kétségtelenné tette ugyanis, hogy ha az «elkeresztelési» kérdés nagy hullámokat vert fel, az a rendelet rovására nem írható, mert a miniszternek e rendelettel bizonyára nem az volt a célja, a mit elért, hanem ép az ellenkező. S hogy így történt, az csak a főpapság magatartásának tulajdonítható. Ha a katolikus papot a dogmák akadályozzák, hogy

a rendeletnek engedelmeskedjék, ezt a főpapságnak kellett volna annak idején kijelentenie. Elmulasztotta; kár. De mivel a minister intézkedéseket ígért tenni a felekezeti béke helyreállítására, beszédében még azok a katolikusok is megnyugodhattak, a kik ama bizonyos sokat emlegetett törvényt megváltoztatni óhajtják. Katholikus szempontból különben Hock János mondott szép, nyugodt és objectiv beszédet. Hogy e beszédet észébe juthatott valakinek ki-figurálni, csak azt mutatja, hogy ez az eszes, nagy tehetségű, pompásan beszélő pap azok közé a kiválasztottak közé tartozik, a kiket egész életükben üldöz a *guigne*. Nevezetes különben, hogy e kényes kérdésben a sötét középkor részéről szónoklók (Győrffy Gyula, Asbóth János stb.) 'mondták e héten a legliberálisabb, legmérsékeltebb és legtürelmesebb beszédeket. Hogy a vallás-szabadság kövér Brabanti Elzájában valahogy baj ne essék, előkerült néhány phrazispánczéba öltözött Lohengrin is, a kik ismét megmentették ezt a különben elég egészséges úrhölgyet. Mert hát még mindig vannak derék emberek, a kik ha elküldték ezt a három szót: «Egyenlőség! Testvériség! Szabadság!» — igen meg vannak elégedve magukkal. Igazuk is van. E búvszavak dörögtetése minden esetre a legártatlanabb szórakozások közé tartozik.

* * *

¶ **Pártbomlás.** A parlament egyik pártja már megint válságban van és szakadozik. A *Hock-Benedek* pártban áthidalhatatlan elvi ellentétek örvényei tátonganak. Az elkeresztelési kérdés vesztette össze ezt a pártot is. A katolikus *Hock-árnyalat* el akar keresztelni s *Csiky* rendeletét máglyára akarja vetni. A kálvinista *Benedek-árnyalat* pedig dühös az elkeresztelésekért s máglyára vetne minden elkeresztelő pápista papot. Az ellentétet kiélesíti, hogy a református árnyalat szolgáltatja azokat az ügyes fiucskákat, a kiket a katolikus árnyalat papvezére esetleg elkeresztelhet. Már pedig a *Benedek-árnyalatban* az apai érzés óriásian ki van fejlődve. Jaj annak, a ki le akarja tépni a kicsiket az apai ősi hit emléjéről. A válság megoldása valószínűleg az lesz, hogy a pártból a kálvinista árnyalat *Benedek* Elek vezetése alatt teljesen kívül s új pártot alakít, melynek miután *egyen* lesznek tagjai, könnyű lesz mindenben egyértelműen eljárni. Az ekkép destillált *Hock-pártban* a katolikusok lesznek abszolút többségben, miután szintén *egyen* lesznek. Nem lehetetlen azonban, hogy az utóbbi párt idővel fusionalni fog a *Komlóssy-párttal*. De addig is a «*Fiume*»-ban tartja üléseit.

* * *

✂ **«Hirhedett zenésze a világnak».** Vörösmarty *Liszt Ferenczhez* szóló gyönyörű ódját kezdte így, de kezdhette volna *Reményi* Edéhez is ezekkel a szavakkal az ódját, ha *Reményi* Ede nevét is fölvette volna lantjára. Azaz tán nem is a világnak volt *Reményi* Ede «*hirhedett zenésze*», hanem csak a *hazának*. Az új nemzedék azt már nem is tudja, mert annak a kornak történetét, mely Világostól a kiegyezésig tartott, széles látkörű és fogékony lelkű historikus még nem írta meg. Ebben a meg nem írt történetben három egymástól nagyon különböző, de mégis egy célra törő parallel actió szívós erőfeszítéseit kellett volna vázolni. A magyar jogok visszahódításáért három békés háború folyt szakadatlanul. Az egyik *Dedk* Ferencz és a liberálisok bölcs, bátor és lelkes harcza volt. A második harcot óvatosan, aggódalmasan, körültekintgetve, irtózva minden kockáztatástól, de azért híven és becsületesen a conservatívok vívták; vezérükül tán *Majláth* György volna tekinthető. Hanem a *harmadik* harcz, az szép hegedűszóban folyt. *Reményi* Ede, a hazafi-hegedűs szerte járt a hazában s ihletett poseokba vágva magát, nyírettyűjével röptette a fecskét, hogy a magyar muzsikával ébréssze és gyújtsa lángra a magyar közérzetét, mely azután a

magas lelkesedés hatványozott erejével imponáljon Bécsnek. *Bécs* ezt a harmadik harcot, bizony isten, nem vette komolyan. De annál komolyabban vette *Reményi* Ede és ne tagadják tisztos, öreg apáink, egészen komolyan vették önök is. Mint *Caledonia* letiprott népe a szabad jövőt dalban megjósoló s a szabadságvágyat a csüggedőkbe resuggeráló *bárdokra*, úgy tekintettek apáink a fantastikus, önérzetes hegedűsre. A hová megérkezett, kitűzték a házakra a tetszhalott magyar államiság jelvényét, a nemzeti lobogót. A művész tiszteletére rendezett lakomákon a hazafiak magas kedvükben sirva fakadtak s nagy esküt esküdtenek, hogy *Reményi* Ede száraz fájából, ha kell, meleg, piros vérük hullatásának igénybe vételével ki fogják virágoztatni a magyar szabadságot. Anyáink ismét készek voltak ékszereiket és ezüst kanalaikat lerakni a haza oltárára, melynek föl-kent papjaul a hazafi hegedűst tekintették. S a jeles hegedűs, kissé ittasan a sok tömjéntől rebegte és vallotta: a magyar nemzet jobb jövőjének egyetlen igaz prófétája — *én vagyok*. Aztán véget ért az elnyomás, a magyar ügy győzött. Mindenki meg volt, meg van és meg lesz győződve, hogy a *liberálisok* nagyszerű harcza vívta ki a diadalt. És skartba kerültek a conservatívok, — meg a hazafi-muzsikusz is. Az utóbbi ezt nem tudta elviselni, hátat fordított a hálátlan hazának, melynek «*kihégedülte szabadságát*» és kivándorolt Amerikába. Évek óta már ott röpteti a fecskét s valószínűleg, ha tükörbe néz, abban egy nagy száműzöttet vél látni. Most azonban nagy plakátok hirdetik Budapest utcáin, hogy egyetlen egy hangversenyre *Reményi* Ede ismét visszajön. Hozza Isten! Ha még deficités időket élünk, megkérnők, hegedülje ki államháztartásunk rendezését. De már ez is megvan nélküle. Hanem ha az elkeresztelési rendelet fölvetette keserves vita megoldását kihégedülné, nagyon lekötelezné vele a hazát.

* * *

Ω **«Lapunk zárta után».** Az újságírásnak van egy gonosz bacillusa, mély ellen még *Koch* professor sem tud beoltani. Ez a bacillus a *sajtóhiba*. Ez esik bele, isten tudja miképen a ministert dicsőítő vezércikkbe s lesz ebből, hogy a «*szónok ráuntalt Baross közlekedési politikájára*» ez, hogy a «*szónok ráuntalt Baross közlekedési politikájára*» Van ezenkívül még egy súlyos baleset is, mely sűrűen teszi tönkre az újságíró legszebb elnevezéseit. Ez az, mikor «*lapunk zárta*» után értesül a szerkesztő úr, hogy abból, a mit a derék munkatárs jóhiszeműen megírt, egy szó sem igaz. Ilyenforma baleset ért bennünket most is, midőn tőlünk telhető ügyességgel megírtuk, hogy *Reményi* Ede nagy hegedűsünk jön haza Amerikából kihégedülni az elkeresztelési ügy békés rendezését. Mint «*lapunk zárta után*» értesülünk, a világ hirhedett zenésze most nem jön haza. Legfeljebb a jövő tavasszal. Addigra pedig a mi ártatlan kis kulturharczunkat rég el is feledtük. Ismét egy nagy nemzeti probléma oldódik tehát meg *Reményi* szép hegedűszava nélkül.

* * *

⊙ **Jászai Mari — Elektráról.** A nemzeti színháznál ez idő szerint sűrűn folynak a próbák Elektrából, Sophokles halhatatlan színművéből, mely Csiky Gergely fordításában deczenber első felében kerül színre s melynek czímszerepét Jászai Mari fogja eljátszani. Hogy a nagy művész mily rajongó lelkesedéssel foglalkozik szerepével, miként azonosítja magát azzal a «*vén leánnyal*», a kit Sophokles annyi közvetlenséggel és realismussal rajzolt, arról tanúságot tehet a következő levél, melyet e lapok szerkesztőjéhez intézett, midőn arra kérte, hogy «*A Hét*»-nek ismét írjon valamit. A tisztelt művész nagy meg fogja nekünk bocsátani az indiscretiót, melyet elkövettünk, midőn leveléből a következő részt lenyomatjuk:

«Fájdalom — írja — ez uttal le kell mondanom óhajának teljesítéséről. Eltekintve attól, hogy *alkotni* nem, csak *alakítani* tudok,

nincs az én fejemben jelenleg több, egyetlen gondolatnál, nincs a szívemben több, egyetlen egy érzésnél.

Nem vagyok képes másra eszmélni, másról beszélni, mint ez Egyről. Egyetlen érzés, de ez megér egy életet.

Ezért érdemes volt születni.

Nem zúgolódom többé e miatt a tény miatt.

Szerelmes vagyok!

Szeretek oly erővel, hogy ezer lángoló szívnek a tűzét érzem a mellemben.

Szerelmem tárgyában élek. Egy vagyok vele. Szívem az Ő mellében ver, vérem az Ő ereiben forr, — ő, hogyan forr! Csak azt tudom gondolni, a mit Ő gondol, csak azt mondani, a mit Ő nyelvenre ad és azt érezni, a mit Ő érez.

Nem vagyok többé én, én Ő vagyok.

Soha, esküszöm Önnek utolsó órára, melyre némi respéctussal gondolok, soha senkit, semmit nem szerettem máig úgy, mint ma Elektrát!

Elektra!!

Óh, nagy Sophokles, imádvá tisztelem szent nevedet, hogy megtanítottál így szeretni!

Csak egy ily egész érzés teszi egész emberré... még az aszszonyt is.

Elektráté vagyok. Maga Elektra vagyok. Nem létezik számomra a világból csak ez egy ember. Ez ám az egész ember, ez a vén leány!

De egész embert is követel magának.

Engem fölszívott magába és minél inkább elragad, annál kegyetlenebbül elgyötör, — de én annál inkább imádom.

Kinzása nagyobb gyönyör a legédesebb ölelésnél.

Tűzlángot kerget a csontjaimban, forró könyek özönét sirja a szemeimből, leszedi a csontjaimról a húst, elorvaszt és a saját elkínzott, kicéhezett, sovány testének formáját adja rám. Külsőmet is magához szabja. Rapide fog yok.

Oly szorosan átölelt, hogy nem jut belőlem egy gondolat sem másnak. Oly szorosan átölelt, hogy megfojt, de nem bánom, csak addig ne, oh, Teremtőm, a földre borulva imádom nevedet, csak addig birjak vele, míg odáig jutunk együtt, — a küzdőterig. Önök elé, hogy tanúságot tegyenek rólam, miszerint érdemes küzdelemben estem el és egy áldást kiáltanak utánam. Most Isten Önnel uram! Én ismét Elektra vagyok.

* * *

✧ **Decrescendo.** (Táviratok Berlinből.) Nov. 12. A világ-történelemnek e mai napon új korszaka kezdődik. Az egész emberiség legnagyobb réme: a tüdővész nincs többé! Megvan a bűvszer, mely kérlelhetetlen bizonyossággal pusztítja el a tuberculozis szörnyű bacillusait. Elég egy befecskendés és az élediek milliói tönkre vannak téve; pár óra alatt minden tüdővész meggyógyul. Ezt az életelixirt ugyanaz a nagy ember főzi, a ki ama retentő bacillusokat legelsőbben ismerte fel. Dr. Koch! Éljen! Dreimal Hoch! Ő az emberiség legnagyobb jóltevője. Hadvezérek, államférfiak, tudósok mind le vannak pipálva! Az egyszerű porosz körorvos a világ legnagyobb emberévé nőtte ki magát! Alapos a kilátás, hogy a bűvös szer hasonló hatásának fog bizonyulni a rák, a kolera, a torokgyík és a hagymáz ellen is! Csodás gyógyulások. Jenner és Pasteur tönkre silányítva. Az orvosi tudomány a mai naptól datálódik. — Nov. 13. Tegnap híreinket illetékes helyen megerősítik. Ha e hírekben csak egy parányi a tódítás, a nagy ember fölemelné tiltakozó szavát a korai híresztelés ellen. Az egyszerű porosz körorvos, ha a berlini egyetem nagyfőru tanárává lett is, halálos ellensége maradt minden reklámnak. A bűvös szer ugyan csak tuberculoitikus betegségekben bizonyul áldásosnak (másféle betegségben sínlődőknél a

szer bevétele után nem mutatkozik semmi reactió), de a tüdővészt annál feltétlenebb bizonyossággal gyógyítja meg. Olyan tüdővészese-kéknél, a kiknek baja előrehaladottabb, a szert hosszabb ideig kell használni. — Nov. 14. A nagy fölfedezés mind áldásosabbnak bizonyul. Koch szere nem öli meg ugyan a bacillusokat, de elhaltá teszi a megtámadott szövetet, s így megakadályozza a baj tovább terjedését. Előre haladottabb tüdőbajokban persze hatástalan, de a kezdődő tuberculozist valószínűleg teljesen meggyógyítja. Legfényesebb sikerrel alkalmazzák a szert lupus-eseteknél. Egy hat éves lupus tiz injectióra teljesen elmúlt, s aligha fog megújulni. — Nov. 15. Az egyszerű porosz körorvoshoz a világ minden részéből érkeznek gratulációk és hála-feliratok. Szárnysegédei folyton experimentálnak, még pedig hihetetlen sikerrel. Előrehaladottabb tüdőbajokban ugyan a szer csak ártalmas lehet s könnyen megölheti a beteget, de a kezdődő tüdőbajokban, ha használni nem használ is, semmi esetre sem árt. Legfeljebb pár napi rosszullétet, s heves lázat okoz. A lupus-esetekben azonban feltétlenül áldásos. Az ilyen bajok eddig csak nehezen s lassan gyógyultak, most azonban Koch szerének használata után gyorsan elmúlnak, ha később esetleg visszatérnek is. — Nov. 16. Az egyszerű porosz körorvosnak Vilmos császár nagy nemzeti ajándékot készül adományozni. Most már kétségtelenül meg van állapítva a szer áldásos volta. Mert bár a tüdővészszel szemben tehetetlen a szer (csak balgák hihették, hogy Koch majd a halhatatlanság italát fogja nekik adni) az már kétségtelen, hogy lupus-esetekben előnyösen használható. A baj csak az, hogy a szerből kevés van készletben, s Koch senkinek sem adhat belőle. Lapunk levelezőjével azonban szíves volt kivételt tenni. — Nov. 17. A halhatatlan ember az egész világ osztatlan csodálatát fogadja. Most már egészen bizonyos, hogy a szer segítségével, a szerint a mint a beteg reagál vagy nem, minden esetben ki lehet deríteni, vajjon a beteget tuberculozis támadta-e meg vagy más valami? — Nov. 18. Az egyszerű porosz körorvos tiszteletére nagy nemzeti ünnepet rendeznek. Egyszersmind megjegyezzük, hogy az a tegnapi hírünk, mintha a szer használata a diagnosist megkönnyítené, egy kis félreértésen alapul. Ugy akartuk mondani, hogy az orvos ezentúl könnyebben ismeri fel a tüdővészt mint eddig, ha t. i. jeles diagnostikus s kellő körültekintéssel jár el. Az orvos első kötelessége ezentúl minden esetre az lesz, hogy ha a bajnak súlyosabb természetét fölismeri, a Koch-féle szert be ne adja. Az egyszerű porosz körorvost immár az egész világ magasztalja. Legközelebb Pasteur intézett hozzá üdvözlő táviratot, mely csak e különös szöveget tartalmazta: «He, he, he, he!»

* * *

△ **Zerlina visszatér!** Mozart Zerliná-jának, Auber Zerliná-jának, s a játék-operák többi Zerlináinak legkedvesebb magyar személyesítője visszatér az operaházba. Vasárnapi föllépése legalább ezt sejteti s igéri. Ki ne örülne meg ennek az operai hírnök? Zerlinával a mosoly; a báj és a finomság tér vissza abba az elszomorodott, sugárutí házba. Visszakapjuk vele azokat a játszi, kedves, dallamokkal teli operákat, melyek iránt, akármit mondjanak is nagyképu zenészek, ez a fin-de-siècle közönség még nem veszítette el érzékét; visszakapjuk a fekete Dominót; Carment, Jeannette menyegzőjét, sat. sat. Mióta Nádainé asszony elhagyta operánkat, azóta a játék-opera nálunk csak tengett-lengett. Meddő kísérletezések, félénk szárnyprólgátások terrenuma volt. S az örökkön egyforma administráció megérthetetlen végzéséből az egyetlen magyar soubrette-et ép akkor kellett elveszítenünk, mikor művészi fejlődésének a zenithjére jutott. Alig pár hó mult el az után, hogy Nádainé asszony a Korona gyémántjai-ban legnagyobb, legzajosabb sikerét aratta, át kellett engednünk Bécsnek. De ne recrimináljunk. Zerlina visszatér, örülünk a viszontlátásnak.

Színházi krónika.

Nemzeti színház.

(A nagyraemelt. Karácsonyi-díjjal jutalmazott eredeti vígjáték, 3 felvonásban. Irta Csiky Gergely. — Első előadása a nemzeti színházban 1890. november 21-én.)

Azt tartom, hogy a banalitások és az izléstelenségek között a legutolsó dolog: agyonkritizálni a Csiky szindarabjait. Banálisabb és izléstelenebb mulatság ez, mint rossz tréfákat csinálni az anyósokra, meg az akadámiára; olcsóbb élvezet, mint szidni az Ohnet regényeit, elkopottabb szellemi erőmutatvány, mint síkra szállni a szabadelvűség mellett, mely, hála az égnek, nem igen van veszélyben és végezetül üresebb, haszontalanabb, gyümölcstelenebb játék, mint vadászni azokra a megfigyelésekre, a melyek segítségével meg lehet örökíteni, hogy mit csinál a tisztelt Házban Lesskó István, Vályi Árpád vagy Hagara Viktor. Egy egész írói generáció fáradt bele ebbe a könnyű és szellemtelen játékba. S a teljes című közönség már alaposan megúnhatta azt a régi nótát, hogy a Csiky szindarabjai élvezhetetlenek, annyival inkább, mert egy párszor már maga is megkóstolta a kritikának ezt a kegyetlen mulatságát s minden igaz ok nélkül lehurrogta egykori kedveltjének egyik-másik komédiáját, mely bizony nem sokkal volt rosszabb, mint ugyanennek a szerzőnek legtöbbet tapsolt szindarabjai.

Végre is mindenki egyetért benne, hogy Csiky az egyetlen élő magyar író; a ki egy szindarabot meg tud csinálni úgy, hogy ez valami egész legyen s hogy meglegyen az eleje is, a mint ez tisztességes szindarabhoz illik. Mert lehet ugyan, hogy a mint egy új iskola állítja, e kívánság oktan vaskalapos tempó, s hogy a szindarab annál szebb, minél kevésbé van vége, minél inkább csak pusztá expositióból áll, vagy minél határozottabban csak egy végjelenet az egész, annyi bizonyos, hogy ezt az elementáris szabályt, hogy a szindarabnak legyen eleje, közepe és vége, megtartani még sem oly könnyű dolog, mint látszik, mert ime, nálunk csak egyetlen író van, a ki a közönségnek e babonáját respectálni képes, tudni illik a szóban levő Csiky Gergely. Szó sincs róla, míg az új iskola elő nem áll ígért remekeivel, az említett ósdi előítélet respectálása érdem, számba megy s ezt az érdemet senki se fogja elvitatni Csiky Gergelytől. Abban is mindenki egyetért, hogy Csiky nagyon okos, találékony és ötletes író, a ki tudja, mi érdekli közönségét, tud ennek a közönségnek kedvében járni s úgy tud beszélni egy színházi publikumnak a szája íze szerint, mint nálunk senki más; senki se fogja tagadni, hogy Csiky legműveltebb írónk közé tartozik, a ki (már csak becses, szép műfordításaival is) nagy és komoly szolgálatokat tett a magyar irodalomnak; s mindenki készségesen elismeri, hogy igen szorgalmas és lelkiismeretes drámaíró, a ki alaposan megsegálta számbavehető, mondhatni, kivételes sikereit. Sőt a magam részéről elismerem azt is, hogy szegény volna, ha a közönség egy szép nap hátat fordítana egyetlen drámaírójának, a ki erős és férfias tehetségét csak azért váltotta fel a móka aprópénzére, hogy ezt a nem túlságosan hálás, de hűtlennek még nem mondható közönséget mulattassa.

Kétségen kívül mindenki elismeri, hogy Csiky Gergely legérdemesebb írónk közé tartozik, a kinek számos a kiváló tulajdonsága. S valószínű, hogy e gazdagon megáldott tehetség bölcsőjéhez csak az izlés tündérét felejtették el meghíni. (Mert ha igen jól tudja, hogyan kell valamely adott tárgyat feldolgozni, úgy látszik, néha bizonytalanságban van, mit nem kell feldolgozni stb.) Lehet, hogy ez is tévedés. De ha így volna is, ez még nem ok

arra, hogy kritika és közönség szüntelenül az állítólagos izléstelenségeken lovagoljon s únos-úntalan ismétlje ugyanazokat a kifogásokat, ugyanazokkal a modorosságokkal szemben, melyek már úgy sem corrigálhatók.

Ismétlem tehát, izléstelennek tartom a mulatságot, újra, meg újra agyonkritizálni Csikynek újabb és újabb szindarabjait, melyek úgyis egy húrón pendülnek. És Isten látja a lelkemet, semmi kedvem, legújabb vígjátékát «lerántani». Ellenkezőleg, nagy passióm telnék benne, ha a «Nagyraemelt»-ben chef-d'oeuvre-t tudnék föfedezni. Ez az élvezet az újdonság ingerével hatna rám.

A sors megtagadta tőlem ezt az élvezetet.

Mindazonáltal nem csábít el a kínálkozó alkalom s igyekezem elkerülni a banalitást. Nem foglalkozom a «Nagyraemelt»-nek vele született alkat-hibáival; nem regisztrálok e szindarabból egyebet, csak a jót.

Lássuk tehát a vígjátéknak szép oldalait.

A legszebb ebben a «Nagyraemelt» című vígjátékban Hegyesi Mari asszony. Oh, a gyönyörűséges teremts! Milyen jól áll neki a biréom! S milyen pompásan illenek fekete hajához ruhájának papagály-színei! A szépséges asszonynak pusztá megjelenése élvezetessé teszi az egész operettet; láttára az ember szívesen elengedi a zenét, melyet a szöveg szinte provokálni látszik. Hegyesi Mari asszony egy királynét játszik. Hogy hol királyné? nem tudom, úgy hiszem, Találom-országban. Udvarhölgyeinek és egész környezetének a viselete nagyon hasonló ahhoz a viselethez, mely e század első évtizedében volt divat. Mindez közömbös. Mondjuk, e század elején vagyunk, Piemontban vagy Gerolsteinban. Nos, a phantasiabeli ország királynéjának vígjátékunkban az a szerepe, hogy éjnek idején titkon, rejtkehelyen találkozik az öcscsével, a ki az udvartól száműzve van, megjelenik a színen s elkápráztat mindenkit, úgy, hogy még az öcscse is térdre hull előtte. Hogy miért találkozik az öcscsével titkon, nem tudom; azt hiszem azért, hogy meglepjék. Egy édes mosolyába kerülne, hogy az a hosszú bábu, a ki férje és királya, visszahívja a száműzetésből öcscsét, a ki igen művelt fiatal embernek látszik s a ki ellen végül nincsen semmi komolyabb kifogás. Nem teszi, mert úgy látszik, retteg attól a hosszú kamasztól. De minthogy jólelkű asszony, nem tud megenni öcscsének a látása nélkül s nehogy ez az öccs tőle távol elsorvadjon, az az eshetőség, hogy a száműzött testvért veszedelembe döntheti, nem riasztja vissza a kissé különös légyottól.

Denique, Hegyesi Mari asszony megjelenik a színen s mindenkit meghódít. Hogy egyébként miért utánozza minden léptével, arcának minden mozdulatával és szemének minden pillantásával Jászai Mari asszonyt, ez ismét ama temérdek dolog közé tartozik, a miket én nem tudok.

Azért kétségtelenül ez a legszebb jelenet a darabban. A legjobb jelenet pedig az, mikor Náda jelenik meg. Náda ama bizonyos operette-kancellárok egyikét játsza, a kik ágyuval és szuronyal kormányozzák a népet s pojácza-módra hajlonganak az uralkodó előtt. Valami baj van s az ideges király sürgősen hivatja a kancellárt. Látni kell ezt az entréet. Náda lelkendezve, kétrét görnyedten, arcán az ijedtség komikus kifejezésével érkezik meg; nagyon siet, a lélekzete elfut, de azért akkorát van meghajolva, mint a hogy dukál. Rémülten szól, mint a tetten kapott iskolás gyermek, reszket, mint a nyárfalevél s egész valója plastikusan fejezi ki, hogy az inába szállott minden bátorsága. Az egész ház hahotába tör ki. E jelenet pendantja, mikor ezt a remek lakájt dühöngő zsarnoknak látjuk. A kancellár összeesküvőt keres, noha a szomszédszobában csak Albert herczeg, a királyné öcscse van elbujtatva. (A ki a továbbiakra is kíváncsi, nézze meg a Figaro házasságát). A kancellár tombolva köve-

teli, hogy bocsássák be abba a szobába, de nem eresztik. A vita élénkebbé válik s a kancellár a dühöngésnek Vitus-tánczát járja. Az operette III. Richardját vagy a bohózat XI. Lajosát látjuk magunk előtt. A kaczagás újra elfogja a házat.

Hegyesi Mari asszony és Nádaí után a legteljesebb elismerésre méltó a «Nagyraftermett»-ben: Vizvári. Ő a nagyraftermett. Egy udvari ember, a ki nagy diplomatának képzeletét magát s tele van dicsvágygyal. Édes testvére Pirates Vermoso Cristoval de Calabazas herczegnek a «Nap és Hold»-ból, különben Philibertnek hívják. Philibertnek a felesége meg a leánya a királynénak a meghittjei. Ezek közvetítik a királyné és Albert herczeg között a titkos találkozást. A leveleket, melyek e találkozás idejét és helyét akarják megállapítani, Philibert viszi és hozza, tudván kívül, a kalapjában. Hogy miért kell a leveleket így furfangos módon expedálni, tekintve, hogy a királyné és az udvari dáma minduntalan találkozhatnak s beszélhetnek is egymással, vagy minden esetre átlophatnak egy-egy levelet egymásnak kezébe, igazán nem tudnám megmondani. Valószínűleg azért választották a levelezésnek ezt a módját, hogy Philibert megtalálja a leveleket, a mi még is történik. A jó ember eleinte nem tudja elhatározni, szerelmi cselszövény vagy összeesküvés van-e a játékban? De neki összeesküvés kell minden áron, még ha a felesége meg a leánya benne vannak is. Persze, «minden összeesküszik ellene, hogy ne találjon összeesküvést». Folyton nagy terveket sző és mindig felsül a nagy terveivel. Következésképp az egész darabon át folyton hűledeznek. Már pedig önök tudják, hogy Vizvári milyen pompásan tud hűledezni.

Igen kedvesek a «Nagyraftermett»-ben Csillag Teréz asszony és Keczeri Irén kisasszony. Az előbbi egy érdekes leányt játszik, a ki minden áron alkotmányt akar s tűzben, lelkesedésben túlesz marquis Posán, az utóbbi fiú szerepet ad s úgy hiszem, csak műkedvelésből intrikál.

Még egy pár élcz is van a «Nagyraftermett»-ben, melyek rossznak nem mondhatók. Ilyen például, mikor Philibert azt mondja valakinek: «Nézz meg jól, ma utoljára látsz halandónak; holnap már halhatatlan leszek». A darab architecturája ügyes.

Az előadás nem folyhatott le egy pár zavaró incidens nélkül. A nézőtérben valaki rosszul lett; a színpadon nyelvbottlások, gixerek és emlékeztetői zavarok voltak napirenden. A darab azonban ez incidensek ellenére is hatást tett; a szerzőt többször kitapsolták.

X.

«Azrael.» Franchetti Albert a bécsi Rothschild vejének a fia, tehát igen jó házból való fiatal ember, a ki azonkívül zeneszerző is. Ha az ember milliomos családból származik, tehetséget ugyan nem vehet magának, de ha érez magában valami ilyent, mindig talál alkalmat ennek a tehetségfélének az érvényesítésére. A fiatal Franchetti is megelégedett a módját, hogyan dokumentálja a világnak zeneköltői talentumát, s míg Saint-Saëns vagy Reyer koronként kosarat kapnak egyik-másik nagyoperától, «Azrael» szerzője nem sokáig várakozott a direktorok előszobáiban, hanem kapta magát, kibérelt egy színházat s mindjárt előadatta a dalművét. És bérelt ehhez a dalművhöz előadókat, zenészeket, kritikusokat, sőt tán közönséget is. Ily előkészületek után «Azrael» fényes sikerrel került színre a reggioi színházban. S ha már Reggio-ban előadták, miért ne adhatták volna elő Prágában és Hamburgban is? Seholy sem bukott meg valami nagyon. Bizonyára ez volt az ok rá, hogy nálunk is előadják. Nos az első előadást egyik kollégánk pittoresque kifejezése szerint «végre» is «hajtották», minden nagyobb baj nélkül. «Azrael» nálunk sem bukott meg valami nagyon. A zene dilettáns muzsika ugyan, de nem épen boszantó; a szöveg kissé gyarló, de nem szükség ráfigyelni. S a mit elveszt a fül, megnyeri a szem. «Azrael»-ben van több csinos és egy igen szép decoratió, mely a mennyországot ábrázolja. (Játszik e darab égből, földön, mélyben.) A közönség gyö-

nyörködött is e decoratiókban, sőt unalmában az előadókat is tapsoltatta. A fő-szerepeket Prévost, Hilgermann L. asszony, Szilágyi A. és Rotter G. kisasszonyok énekeltek.

Manon-t, Massenet dalművét fényes sikerrel adták a bécsi udvari operában. (Mi azalatt «Azrael»-t élveztük.) A híres szerzőt, a ki jelen volt az előadáson, sokszor kitapsolták s majdnem minden ének-számot megismételtették. Manon Lescaut-t Renard kisasszony, Des Grieux lovagot Van Dyck énekelte.

Képzőművészet.

A műcsarnok fényes, de nem épen világos termeiben nagy és nehéz munka folyik mostan: rendezik a pár nap mulván megnyíló kiállítást, aggatják a sok képet a kevés helyre. Ennyi kép nem érkezett be még egy tárlatra sem, sőt sokan azt mondják, hogy ennyi jó kép még nem volt együtt az Andrassy-úti csarnokban. A kiállítási bizottság csaknem száznak helyet nem tudott adni, holott e száz között nem egy volt, melyet nem rosszaságra utasítottak vissza. Egy különösen szép képet maga a festő Kotta Silvio vont vissza, az utolsó perczen, messziről észébe jutott, hogy fest belé még egy tónust, vissza kellett neki küldeni. De még így maradt vagy ötszáz és most ezzel bajlódnak a «felfüggesztő-bizottság» és Telepi, a műtáros, a ki ugyancsak vakarja a fejét, hogy adjon minden jó munkának jó helyet, mert a kedvezőtlen felfüggesztésért őt okolják. A fiatalok előtt eddig legalább ő volt a bűnbak, most azonban, hogy az új nemzedék is képviseltetheti magát a tárlat rendezőségében, hát kevesebb lesz a méltatlankodás és elégedetlenség. Midőn e sorokat írjuk, a kiállítás rendezésének befejezésére elegendő egy nap, a nagy terem már is oly telt, hogy egy kis Meissonnier sem férne el benne. Nagyon sok a nagy kép mindenütt, nagy a két spanyol — ritkasága és büszkesége a tárlatnak — a Villiegas és a Carbonero. A németek is küldtek egy-két nagy vásznat, feltűnést fog kelteni az egyik: a genialis müncheni realista, Stucké. Francia is akad — Van Flammeng is — de a tulnyomó rész, hazai termék. Baditz elküldte Münchenben nagy feltűnést keltett «A bíró előtt»-jét, mely szép fiatal lányt ábrázol — fiatal bírák előtt. A Bihari Sándor külföldről ismert «Falurossza» is itt van, még három képével egyetemben a kiváló talentumu festőnek, kinek itt nemrégiben jellemző erejét dicsérték, most meg tetszenek látni koloritját; különösen kis képén, mely azt ábrázolja, a mint Ebner Szolnokon — fest. Ebnerrel levén szó, örülök, hogy szolgálhatok friss hírrel róla: kiállított egy portraitt, ő a ki sohasem festett még a nyilvánosság számára arcot. Ez a kép a piktoroknak az egyik fogás káviár, a mi e tárlaton kínálkozik. Az első, a legelső: bizonyára a Munkácsy két portraittja. A Liszt Ferencz mumifikált arcza és egy milliomos asszonyság friss képe. Arczkép dolgában nagy lesz a gazdagság. Horovitz — ha nem csalódom — hetet is állít ki, ezek között egy bájos fiatal asszonyt és Pulszky Ferenczet, kinek tudvalevőleg nem bájos, de annál individualisabb, beszélőbb az arcza. És — hogy consequens legyek a rendszertelen jegyzetéseken — fiatal arczképfestőink — Roskovic kivételével — ott vannak csaknem mindannyian. Ott lesz Komlóssy, az arisztokratia ez ujabban méltán divatba jött arczképfestője, ott Pataky, ki apósának, egy honvédgenerálisnak lovas képét festette meg. (Egy melancholikus hangulatú életképet is küldött.) Burger sem maradt ki. A müncheni magyar kolónia — dicséretére legyen mondva — teljes fegyverzetben jelent meg. Karcsay elhozta a párisi salonban figyelmet keltett képét «a boszorkánykonyhát». Eisenhut is jelentősebb képet küldött, kár hogy Kéméndy és Kardoss elmaradtak, de ezeknek nincs képük mostanság, a müncheni művészek még azon nedvesen elviszi tőlük, még ha annyi volna is. De küldött Peske és csaknem mindazok a magyarok, kik az utóbbi időben az isar-parti Athenébe állították föl a festő támlát. A mi Benczur-iskolánk is

szorgalmas volt az idén: az erősen gondolkodó Papp Henrik «garabonczás deák»-ja, Komlóssy két genreképe, az egyik fővárosi genre, Pálya Celesztin számtalan kedves képecskéi, Spányik renaissance festménye, Tolnai, Bruck munkái szorgalmukról a bizonyosság. Mannheim nagy festményével nem lett készen, hát mintsem hogy kisebbeket, nem állított ki semmit. Egy régebben Benczúr-tanítvány, a Spanyolországból megjött Tornai, útjának színes gyümölcseit is látni fogjuk. Elválnak mennyit érnek, különösen interieurjeitől sokan sokat várnak. Még többet várnak bizonyos körök a Margittay Tihamér nagy compositiójától. Mindenesetre érdekes lesz megtudni, hogy a nagy ügyességű compositör ügyesebb-e már a festés dolgában? Szobor is van bőven: Strobl egész collectiót állított ki; portraitjai között különös figyelmet fog kelteni Justh Zsigmondnak — e lapok főmunkatársának — rendkívül hű buste-je. Róna József szintén több munkával vesz részt, jelesen egy «utolsó szerelem» című genre-rel, mely humoros is, classikus is, ha jósolni mernék azt mondanám: nagyon fog tetszeni, egyetemben a genialis szobrász többi munkájával, a kúttal, meg a Kossúth mellszoborral. A kiállítás e hó 25-től kezdve, nappal 9 órától 4 óráig és elektromos világítás mellett 5 órától esti 9 óráig naponta látható.

Irodalom.

«A pénz.»

Tolstoj Leo gróf fanyar bölcselése tán seholy sem lel nyersebb kifejezést, mint ama könyvében, mely «Pénz» címen most jelent meg német fordításban a berlini irodalmi piacon. A poétaságba beleúnt pessimista philosoph husánggal meg doronggal megy neki e könyvben a modern társadalmi szervezetnek, megdöngetendő ennek roszakat alapjait. Ugy találta Tolstoj, hogy a társadalom minden nyavalyája abban gyökeredzik, hogy a hatalom birtoklói szolgai lenyügzésben tartják az emberiség millióit s az a fegyver, a melynek segítségével ezt tehetik: a pénz.

Fura okoskodása ez egy mogorva sötétenlátónak, de bár bizarr az eszmemenete s csak úgy nyüzsög a könyv a legelemibb gondolkozási hibáktól, azt az egyet el nem lehet Tolstojtól semmiképen vitatni, hogy ez a műve is minden ízében eredeti felfogás szülöttje. Keserű a hangulata, igazságtalan némely ítélete, irgalmatlanul odasújt néha a legüdvösebb intézményekre is; de eredeti marad gondolatainak láncolatában s ez az eredetiség vonzóvá teszi még egy-egy hibáját is. Hiszen az új valótlanosság érdekesebb mindig a sablonos igazságnál.

A ki Tolstoj e könyvét végig olvassa, az ámulva fogja tapasztalni, hogy szerzője, a mikor írta, mennyire ki tudott vetközni írói egyéniségének sajátosságaiból. A Tolstoj műveinek formai szépségéből keresve sem talál sz e könyvben akár egy mákszemnyit is. A stilusa merev, a nyelvezete merő nyersség, a diktója döcögős. Nem is úgy hangzik ez a könyv, mint egy irodalmi mű, hanem úgy, mint egy vádirat. Pedig dehogy vádirat. Egy nagy szidalom az egész, semmi más. Insultus, a mit keserű haragja felfohbanásában a szerző odavág korunk szeméi közé. Leköpi, megrugja, össze-vissza tépázza századunkat s ennek társadalmi szervezetét.

«A kinek pénze van, az zsebében bírja mindazokat, a kiknek nincsen pénzük.» Ez a könyv kiinduló pontja, s azután neki ront a pénznek, mely szerinte kútfeje minden szociális betegségünknek. Ő szerinte a világ legnagyobb és legadázabb hazugsága az a tétel, melyet a nemzetgazdaságtan a termelési tényezők háromfeleségéről felállított. Hazugság, hogy a föld járadéka, a tőke kamathozadéka s a munkabér három különálló s szigorúan elválasztott

tényezőt képvisel. Hazugság, hogy lehet ember a világon földbirtok nélkül s hogy földbirtokon lehet munkás munkaeszközök nélkül, mely munkaeszközök nem egyebek a tőke megjelenési formáinál. «Nincs, nem volt és nem lesz soha, mert nem lehet munkás föld és munkaeszköz nélkül.» Ezt mondja egy helyütt szóról szóra könyvében. De már itt Tolstoj, a költő, alaposan megvesztegette a philosoph Tolstojt. Mert a kinek ép a szeme meg az esze, az lehetetlen, hogy meg ne lássa, hogy ép az ellenkezője áll annak, a mit Tolstoj mond: az t. i., hogy a munkások millióinak tömegében csak a legkisebb töredéknek van földbirtoka s munkaeszköze, holott az óriási többség a kettő nélkül szűkölködik. Tolstoj maga is reá jön erre később, de azután hozzát teszi, hogy «ha van mégis munkás földbirtok és munkaeszköz nélkül, hát ez nem azt jelenti, hogy ez az állapot a természetes és a szükségképeni, hanem jelenti igenis azt, hogy az olyan munkástól valaki a földbirtokot és a munkaeszközöket elrabolta». Tarkának elég tarka az eszmemenet eddig is, de lesz még ennél tarkább is. Így azt mondja Tolstoj, hogy a tudomány, mely a földbirtok és tőke nélkül szűkölködő munkás állapotát természetesnek találja, akként cselekszik, mint ha valamely természettudós, a ki egész életében csak kalitkában látott pintyökét, azt állítaná, hogy a pintyökék természetes állapota s létük feltétele az, hogy kalitkában lakozzanak. Soha ennél bolondabb sophismát. Hiszen a kalitkában élő pintyőke *kivétel*, de a földbirtok és tőke nélküli munkás a *szabály*. Valamikor, az kétségtelen, a munkásnak életfeltételei voltak a földbirtok s a magakészítette durva szerszámok. De a századok multával a fejlődés oda vitte a dolgot, hogy immár a munkás különvált a szerszámoktól s hogy a munkás megteremtí önállóan a maga bérét, mint a föld a maga járadékát s a szerszámokban kifejezett tőke a maga kamatát. S bizony megköszönnék a munkások Tolstojnak, ha vissza akarná őket kergetni kényelmes városi lakásukból, biztos bérük élvezetéből s a kulturális közösségből valamely vadonba, a hol, egy-két rögtöt szántva-vetve, ki volnának téve az időjárás szeszélyeinek s a vegetáció esélyeinek.

De térjünk vissza a pénzhez, a melyet Tolstoj az elnyomatás, a szolgai lenyügzöttség eszközüül tekint. Ő nem ismer államot, csak elnyomót, sem polgárt, csak elnyomottat. Az elnyomatás első formája a rabszolgaság volt, a mikor a lenyügzők a lenyügzöttek *személyét* foglalták le. A második forma a feudalitás volt, a mikor az elnyomók az elnyomottak *földjét* vették el. A harmadik és a legkeményebb formája a lenyügzésnek a *pénz*, mert ezzel adók és egyéb szolgálmányok formájában az állam s ennek hűbéresei, a tőkepénzesek, a *munkáját* rabolják el az elnyomottaknak.

S hát mindebből mi következik? Tolstojhoz e kérdést hiába intézzük. Neki nincs reá felelete. Ott szakítja félbe könyvét, a hol a legérdekesebb lehetne: a *conclusió*knál. Fél munka biz ez csak s mert csak felényi, hát félszeg is, meg sivár is. Il faut avoir le courage de son opinion. Ha az ember forradalmár, hát legyen az egészen s mondja ki az utolsó szót bátran, rettenthetetlenül. De nekirontani vadul minden létezőnek s a végén a ceterum censeo-tól visszariadni, ez — legyünk enyhék — senilis félénkség. Szánalmas látvány az, mikor egy öreg ember végig ás egy robbantó aknát, meg is tölti szépen dynamittal, beléje is illeszti a kanóczot, de a mikor az utóbbit meg kellene gyújtania, akkor gondol egyet, megvakarja a fejét, eldobja jó messzire a gyufatartóját — s odább sompolyog, a nélkül, hogy a gyújtást megcselekedte volna.

Dehogy baj az, jó öreg, hogy nincs bátorságod a robbantásra. De hát akkor mi az ördögnek ástad az aknát, töltötted meg dynamittal s tetted belé a kanóczot? Nem kár-e a kárbavesztett fáradsáért?

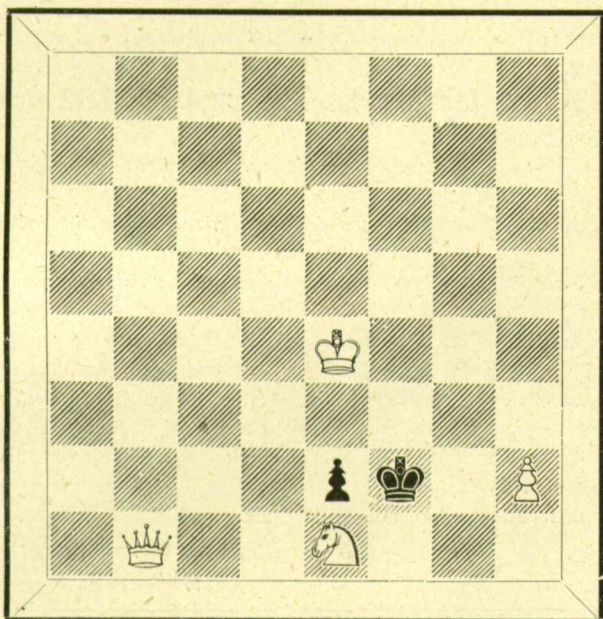
Pernicies.

Sakk.

33. sz. feladvány.

König Antaltól Prágában.

Sötét (2).

Világos (4).

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

A 26. számú feladvány megfejtése:

Világos	Sötét
1. Vh7—h3	Kd5—e4
2. Ha4—c3 m.	1. Bd1—f1
1. Bd1—d2	2. Vh3—d3 m.
2. He2—c3 m.	1. Fg2—e4
1. Fh1—g2	2. Vh3×b3 m.
2 Vh3×g2 m. stb.	

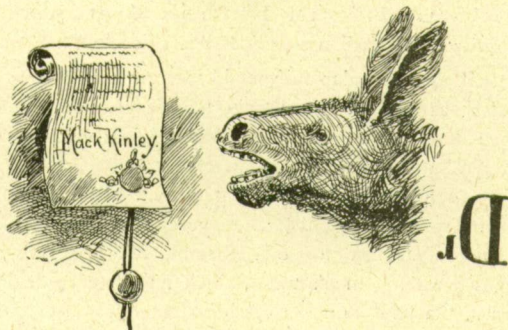
Névtalány.

— Schweiger Tivadartól. —

Csiky Gergely	
Grillparzer	
Vörösmarty Mihály	
Schakespeare	
Szigligeti Ede	
Augier	
Schiller	
Feuillet	
Lord Byron	
Dobsa Lajos	
Scribe	
Várad Antal	
Jókai Mór	

A fentebbi írók után ugyanazoknak egy-egy szindarabja teendő;
a helyesen eltalált szindarabok kezdőbetűi felülről lefelé olvasva a
Nemzeti színház egy kitűnő művésznőjének nevét adják.

Képtalány.

A megfejtők névsorát a következő számban közöljük.

Heti posta.

Budapest. G. F. Richard. «A Hét» címlapjára nem mindig a nagy, de lehetőleg érdekes emberek arcsképeit válogatjuk a művészet, irodalom, tudomány, politika és társas élet köréből, sőt a szépségnek is helyet szorítunk, mert az, ha nem is érdem, de szerencse, az égiek adománya és illő, hogy respectáljuk. A holtak cultusát azonban mi kevésbé gyakoroljuk. A holtak iránt, a kik közömbösek a dicséret és gáncs iránt, úgy is többnyire igazságosak vagyunk. Az élőket föl- és elismerni talán nagyobb virtus! Arra a kérdésére, hogy a beküldött arcsképekkel mi történik, hogy esetleg papirkosárba vándorolnak-e azok is, mint a kéziratok? csak azt felelhetjük, hogy ne igen fáradjon: azokat az arcsképeket, melyekre szükségünk van, megszerezük mi mások hozzájárulása nélkül is. A legtöbb esetben az, kinek arcsképe borítékunkat díszíti, csak a kirakatokból és hírlapokból tudja meg, hogy «A Hét»-ben megjelent. Utolsó kérdésére, hogy németből fordított novellákat hajlandók vagyunk-e közölni, csak föltételelesen válaszolhatunk. Az eredetije és a fordítása egyaránt válogatja. Az elbeszélés művészetéhez nagyon kevés német ért. A jobbak is idegen minták után indultak. Minek másoljuk a másolatot? Francia, angol és orosz novellák fordításait, ha mérsékelt terjedelműek, szívesen fogadjuk.

«**Hazugságok**», «*Vén verklis*». Az elsőre vonatkozólag megjegyezzük, hogy azok mind okos dolgok, a miket Ön elmond, még forma tekintetében sem lehetne alapos kifogást tenni, de hát nem költemény. Hiányzik belőle a definedíhatlan valami, a poezis! A másodikban már tónus is van. Némí simítással — jönni fog.

«**Hol a pénz?**» Sűrű rajban érkeztek hozzánk e hét folyamában a reclamatiók. Valamennyi azon kezdi, hogy dicséri lapunkat és azon végzi, hogy hát «Hol a pénz?». Ez a kérdés nem igen ejthetett zavarba bennünket, mert a magába mélyedés csöndes óráiban magunk is elégszer töprenkedünk e problémán, a nélkül, hogy megtalálhatnánk rá a kielégítő feleletet. A célzást azonban csak akkor értettük meg, mikor borítékunkon, hol a tartalmat főbb vonásaiban jelezni szoktuk, a novellák és lírai versek címei után megláttuk a Tolstoj legújabb könyve ismertetésének szánt czikk címét: «A pénz.» A czikk maga a mult számból kiszorult és a borítékon, mely jóval előbb kerül sajtó alá, már nem változtathattunk. Jelen számunkban közöljük az ismertetést és ezzel a hozzánk intézett fel-szólamokra megadjuk a feleletet, melyet bocsánatkérésünkkel együtt tudomásul venni kérünk. Reméljük, hogy az olvasóközönség a küszöbön álló általános praenumerationalis időszak alkalmával, mely «A Hét» fennállásának évfordulóját képezi, ugyanily kielégítő választ ad majd a mi kérdésünkre is, hogy «hol a pénz?» — A hozzánk érkezett levelek lapidaris rövidege eszünkbe juttatja a megboldogult Rózsaági Antal esetét. Rózsaági ugyanis harmadéve «Hol vannak a milliók?» című regényt irt és előfizetés útján maga is adta ki. Nehány hónappal halála előtt egyik Marienbadban időző ifjúkori barátjához egy kis kölcsönért fordult. A mindenkor segíteni kész jóbarát rögtön sürgönyözött neki és új regényére czélozva negédesen kérdezte: «Hol vannak a milliók?» És a beteg író az idézetet folytatva visszatelegráfált: «*Kiadta Rózsaági Antal.*»

Dalok. «Ne tiltsd a virágnak kikeletkor nyílni,
Ne a lány szívának idején szeretni.»

Úgy rémlik nekünk, hogy valami Petőfi-Sándor nevezetű úr ezeket már elmondta Ön előtt, csak hogy nem egészen így.

Budapest. S. K. «*Phaeton*» Reszkessen Phaeton sorsától. Az a csapás, a melyen indulni látszik, nem oda vezet, a hova Ön jutni szeretne. Ne allegorizáljon. Ne ákarjon mindig nagyot mondani. Ha ismét valami terem, küldje be, ezt nem közölhetjük.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Kiss József.

Főmunkatárs: Justh Zsigmond.

Pályázati hirdetés.

Tisza-Ujlaknál a Tisza folyón jelenleg fennálló kincstári vámos hid helyett egy kőhid fők és pillérekkel, továbbá vasszerkezettel építendő új közúti hidnak építésére a pénzügyi m. kir. miniszter részéről ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen pályázatnál, az építés alapjául veendő tervezet és költségvetés, pályázni kívánók által, az e végre megállapított műszaki és versenyfeltételek határozatainak megfelelő módon és szerkezettel lesz elkészítendő és benyújtandó. Az ajánlatok megítélésénél nemcsak az építésért kikötött vállalati pénzösszeg, hanem az is fogja a bírálat tárgyát képezni, vajjon a pályázati tervek műszaki szempontból is helyesek és célszerűek-e. Az építés pedig azon pályázónak fog oda ítéletetni, illetőleg a végrehajtás iránti szerződés azzal fog megkötöttni, kinek tervezete egyfelől a hid biztos fennállására, másfelől annak építési és fentartási költségeire nézve az elbírálásnál legelőnyösebbnek fog találtatni.

Az ajánlatoknak úgy a híd fők és pillérek, valamint a vasszerkezet építésére, nem különben a hídparafákra és az esetleg szükséges kőhányásokra, szóval a hidnak a forgalom céljaira kellő összes munkáinak előállítására ki kell terjeszkedniök, ennél fogva a munkáknak csak bizonyos részére szóló ajánlatok a pályázatnál tekintetbe vétetni nem fognak.

A ajánlatok alapjául szolgáló a hid elhelyezésére, össznnyilására, magosságára, a hídparafa elrendezésére, a megejtett próbafúrások eredményére vonatkozó vázlatrajzok, továbbá a tervek elkészítésére, valamint a munka végrehajtására vonatkozó műszaki és versenyfeltételek az állami és törvényhatósági építkezéseknél alkalmazott és ezen építésnél szintén a megkötendő szerződés kiegészítő részeit képezendő általános feltételek,

valamint az egyes építési munkák előállításánál betartandó részletes határozatok a pénzügyi m. kir. miniszterium XIV. ügyosztályában

f. évi november hó 15-ik napjától kezdve reggeli 9 órától délutáni 2 óráig megtekintés

végzett ki lesznek téve.

Az építés tárgyában beadandó ajánlatok a pénzügyi miniszterium segédhivatalainak főigazgatójánál (Budavár, Pénzügyminiszterium) legkésőbbben az

1891. évi február hó 1-ső napja déli 12 óráig

lesznek benyújtandók.

Mindenik ajánlat kellőleg bélyegezve lepecsételt borítékba helyezve a következő felirattal ellátandó:

Ajánlat a Tisza-Ujlaknál építendő közúti Tiszahid építési munkáinak előállítására.

Bánatpénzül 10,000 ft készpénzben vagy állami letétekre alkalmas értékpapírokban az ez iránt érvényes kormányi rendeletek értelmében és pedig vagy a budapesti m. kir. állampénztárnál teendő le és a letéti vevény vagy annak közjegyzőileg hitelesített másolata az ajánlathoz melléklendő, vagy pedig a posta útján beküldött ajánlatokhoz mellékelv bánatpénz, az ajánlattal együtt térti vevény mellett adandó fel.

Bánatpénz letétele nélkül valamint távirati uton tett ajánlatok figyelembe nem vétetnek.

Budapest, 1890. november 2-án.

A pénzügyi m. kir. miniszterium :
Wekerle.

TEMESVÁRI MÓR,
cs. és k. cipő és csizmagyára

BUDAPEST,
József-körút 44. sz.
Telefon összekötés.
Kitűntetve elismerő oklevéllel és sok éremmel.
Elad kezeség mellett legutányosabb árakon legújabb csipőrukat. Női csizmos topán bűr vagy lastingból, erős talppal 3.- 3.50. Uri topán vikaszos vagy chagrain bőrből, szögeltalppal 4.-, 5.-. Magas térdosizmaikat, vízhatlan bagaria-bőrből, erős dupla talppal 9.-, 12.-. Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek. Meghízások utánvét mellett lelkisimereket foganatosíttatnak. Nem tetsző árak késéggel visszavétetnek.

Isten legnagyobb ajándéka az egészség.

A köhögés, rekedtség és elnyálkásodás szomorú következményeitől csak egy szer óv meg bennünket teljes biztossággal:

EGGER díjjutalmazott mell-pasztilái.

Számtalan hálairat tanuskodik erről és senki el ne mulasztja idejekorán ezek használatát.

Kaphatók **25, 50 kros és 1 ftros** eredeti dobozokban a monarchia valamennyi gyógytárában, valamint az Egger A. fia cég gyógyszer különlegességi gyárában, Bécs, Nussdorf.

Becsét veszti

a legválasztékosabb étel is, ha nincs étvágyunk.

Az étvágy gerjesztésére, úgy mint mindennemű gyomorbajok ellen melegen ajánljuk t. olvasóink figyelmébe

EGGER díjjutalmazott

Szóda-Pasztilláit.

Kapható **30 kros** eredeti dobozokban a monarchia összes gyógyszer tárában, valamint az **Egger A. fia** gyógyszer különlegességi gyárában

— Bécs, Nussdorf. —

BIEBER ANTAL

tea- és rum-kereskedése

BUDAPEST Kerepesi-ut 6.

a «Pannonia» szállodával szemben, mint kiválóan különleges-ségi üzlet ajánl egyenesen importált

kínai és orosz karaván-teát

valódi jamaicai rumot,

Cuba- és braziliai rumot,

legfinomabb fajú kávékat, ugymint:

Ceylon-, Cuba-,

Menado-, Java-,

Monca-kávét stb.,

belföldi, kőbányai saját termésű és külföldi borokat, magyar és francia cognacokat leg-híresebb gyárakból, likőrök, kőbányai kivitelű palackszereket, tea-süteményeket, csokoládét francziát, Enchard stb. s sok más szükseleti cikket a legjobb minőségben s legolcsóbb napi árfolyam szerint.

Az árak és minőség felől alapos meggyőződhetés céljából kérem egy levelező-lapot intézni

BIEBER ANTAL nagykereskedésébe Budapesten, ki is a kimerítő árjegyzéket ingyen és bérmentve megküldi mindenkinek. — A legkisebb próba-megrendelés lelki-ismeretesen teljesítve lesz.

A legolcsóbb és leggyorsabb utazás Budapestről Olaszországba.

A m. kir. kereskedelmi miniszter úr intézkedése folytán életbeléptetett gőzhajózási összeköttetés folytán Budapest és Fiume között a leggyorsabb és legolcsóbb út Budapestről Olaszországba, főképp pedig Rómába és Nápolyba stb., immár a m. kir. államvasutak budapest-fiumei vonalán át vezet.

Fiuméből a minden kényelemmel berendezett gőzhajó f. évi nov. hó 1-től kezdve a 7 órakor este oda érkező budapesti vonathoz való csatlakozásban hetenkint egyszer és pedig minden vasárnap este 7^{1/2} órakor indul Anconába, a hol hétfőn 7 órakor reggel érkezik. Visszatárazás Anconából minden hétfőn este 8^{1/2} órakor, érkezés Fiuméba kedden 8 órakor reggel, a 9 óra 40 perczkor reggel Budapestre közlekedő vonathoz való csatlakozásban. A menetidő Fiumétól Anconáig csak 12 órát vesz igénybe.

Ezen útirányra közvetlen menetjegyek adatnak ki Budapestről Anconára, és viszont, melyek árai a következők: gyorsvonatnál I. oszt. 14 frt 60 kr., II. oszt. 12 frt. Személyvonatnál I. oszt. 13 frt, II. oszt. 10 frt 80 kr., III. oszt. 7 frt.

Az I. és II. oszt. jegyek hajón az I., a III. osztályuk pedig hajón a II. helyre érvényesek. A hajón 50 kg. podgyász szabadsúly engedélyeztetik és az esetleges többsúlyért minden megkezdett 10 kg. után 50 kr. számíttatik.

A közvetlen menetjegyek úgy a m. kir. állami vasutak bpesti pályaudvarán és nagyobb állomásain, valamint annak Budapesten, Bécsben, Belgrádban és a vidéken létesített menetjegy-irodáknak, nemkülönben a Cook-féle budapesti utazási irodában válthatók, hol a kívánt egyéb felvilágosítások is készséggel megadatnak.

Az Olaszországba utazó közönség még figyelmeztetik, hogy az említett utirányon át Budapestről Rómába gyorsvonattal I. oszt. 29 frt 60 kr., II. oszt. 22 frt 50 kr.; személyvonattal I. oszt. 28 frt, II. oszt. 21 frt 30 kr., III. oszt. 13 frt 80 kr.; Nápolyba pedig gyorsvonattal I. oszt. 42 frt 80 kr., II. oszt. 31 frt 80 kr.; személyvonattal I. oszt. 41 frt 20 kr., II. oszt. 30 frt 60 kr., III. oszt. 19 frt 70 kr. lehet utazni.

Budapest, 1890. október 22-én.

Az igazgatóság.